ԲԻԲԱԿՆ ՀԱՅԵՑԻՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԺԲ· ՏԱՐԻ | Թիւ 227 | ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1/13 1894

1· Բիւրակն առ. այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի: —**2**· Տարեկան գինն է ամեն տեղոյ համար $1^1/_2$ Մէճիտիէ, դրքատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով: —**3**· Չեռէ կը ծախուի 100 փարայ: —**4**· Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն դրկելու են առ խմբագիրն Տպագրատուն Ն· Ձ· Աւտմեան Կ· Պոլիս Զագմագճըլար Յակոբեան Խան թիւ 10, 11, կամ ի Պայպըլ Հաւուզ: —**5**· Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումներ պէտք է ուղղել առ խմբագիրն: —**6**· Անվճար նմանակ կամ ո եւ է գրութիւն չընդունուիր: —**7**· Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ մը ձրի կը տրուի:

ՌՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազգ. — *Քրիստոնէութիւն եւ մտքի մշակութիւն.* *Վարք Յիսուսի.* — *Քաղաքավար յանդիմանութիւն մը* — *Խոկեր.* — *Առ հաւատացեալս.* — *Սքանչելիք Աստուծոյ.* — *Մատաղ սերնդի կեանքէն մի քանի տողեր.* — *Շոգեկառք.* — *Ամերիկեան կեանքէ.* — *Անգլիական եւ ֆրանսական նկարագիրք.* — *Վէպ հետաքրքրական ի Լամարթինէ.* — *Հանգ. Առեւելեան որթանոցին ի Գրուսա.* — *Քաղաքական:*

Ա. Զ Գ

Ի գաւառս և յօտար երկիրս գտնուող մեր այն ընկերացասէր բաժանորդք և գործակալք՝ որք հանդիսիս ներկայ շրջանի պարտքերը նոին գեռ վճարած չեն՝ կը խնդրենք որ վուճման անյապաղ յղել յիշելով որ տարուան վերատանեորդ ամիսը Թեւակոխեցինք, մինչ պայմաններս կանխավճարում է:

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

(*Շար. տես թիւ 226*)

Առօրեայ եկեղեցւոյն մէջ Ս· Գրոց ուսման ճաշակը տարածելու համար, հղօր մղում մը տրուեցաւ մտաւոր գործունէութեան Անտիոքի ուսումնական երէցներուն նախանձախնդրութեամբն և պաշտօնէութեան պատրաստուող երիտասարդաց մէջ տպրական բան մը եղած էր յաճախել Ս.Թէոդիքի, Աղէքսանդրիոյ եւ ուրիշ տեղեաց ընդհանուր դաստիարակութեան դպրոցներն: Այնուհետեւ կը հետեւէին հին գրականութեան ուսման, և յետոյ շատ անգամ առանձնութեան կամ միաբանները ընկերակցութեան մէջ ինքզինքնին կը պատրաստէին հոգեւոր պաշտօնին լրիւ մտածմամբ և Ս. Գրոց ուսումով:

Այսպէս եկեղեցին իր մանկութեան մէջ և ժամանակին բոլոր մշակեալ

WIEN 17 DEC 1894

տարբերն իր դէմ ունենալով, ամէն առաջ դիտութեանց դարձակը երեւաւ։ Եւ այն առիններուն իր միջոցաւ հիմնեալ հաստատութիւններն արդէն այնպիսի համբաւ մը կը վայելէին թէ իւնամով պատրաստակալ և հիմնական դաստիարակութիւն մը կուտան, եւ հակապատկեր մը կը կազմէին Սուիւտահներուն այն դպրոցներուն՝ որոց մէջ առաջին դասերն էին անապատութիւն և յուսահատութիւն։ Երբոր խաչը քանի մը դարու միջոցին մէջ իր իշխանութեանը նեղքև առեր էր ամենէն լուսաւորեալ հին աղգերն և իւրացուցեր և վերակենդանացուցեր էր անոնց ճոխագոյն մտաւորական արտադրութիւնները՝ անոր առաւել յառաջացման արդիւք եղած այն բարբարոս ժողովուրդներն որք դասական աշխարհի քաղաքակրթութիւնը կործաներ և Եւրոպան անապատի մը փոխարկեր էին։ Թոթիայոց, Վանտալներու և Հոներու ահագին արշաւանքներէն վերջ՝ մտքի և բարոյականի ընդհանրական վիհ մը մնայ մնար։ Այս ահագին, բիւրտ և անճև դանդուածին վրայ դրաւ այժմ իր ձեւակերպիչ ձեռքը եկեղեցին, և իր քաղաքական, կրթական և մարդասիրական ոյժերուն ծանր բայց արդիւնալից ընթացքովը սուղծեց նախ և առաջ Միջին դարուց ասպետական աղգերն, և վերջն ալ նոյն նրբին և հզօր աղդեցութեամբ աստիճանաբար բարձրացուց դանոնք արդի քաղաքակրթութեան և մշակութեան բարձր դադաթներուն, թէ Եւրոպիոյ հզօր պետութիւնք բարբարոսներէն ծագած են, ոչ ոք կը տարակուսի։ Թէ այս վոխակերպութեան մէջ նախնական և ամենէն հզօր դործիչը եկեղեցին էր, պատմութեան անվիճելի վկայութիւնն է։ Եկեղեցին կատարի բարբարոսին քաղաքակրթիչը եղաւ։ Աշխարհին վարժապետը եղաւ։ Այս բարբարոս և բիւրտ աղգերուն մէջ մինչև իսկ մշակութեան տարրերն ներկայացնող առաջին մարդիկը այն միսիոնարներն էին որք անոնց մէջ ղրկուած էին Քրիստոնէութիւնը հաստատելու համար։ Մէկ ուրիշ արմատ մը եղած մշակութեան նախընթաց ձեւ մը չգտնուելով անոնց մէջ, անոնց մէջ սերմանուած Աւետարանի սերմերն էին այն միակ արմատը և հիւթը որոյմէ մեծցան այն հոյակապ հաստատութիւնները որք արդի աշխարհին փառքն են։

Ամէն մտաւոր յառաջադիմութեան չու կէտն է դրաւոր լեզուն։ Քրիստոնէութիւնը իբր դաղափարաց կրօն մը, ճշմարտութեան դրութիւն մը, ամենէն առաջ միջոց մը կուդէ իր սկզբունքները իմանալի և միայն կերպով արտայայտելու։ Բարբարոսներն դրաւոր լեզու չունէին։ Ուստի միսիոնարաց առաջին պէտքերն ստիպեցին զանոնք ամէն բարբարոս ցեղերու համար հնարել դիր, յօրինել քերականութիւն և կազմակերպել լեզու մը։

Իտալիոյ և Դալիոյ մէջ, դիտցուած է ամենէն, Լատիներէնը միայն հիմ այն դաստաբարբառներու որ այդ երկրաց մէջ հաստատուող աղգերէն կը խօսուին, բայց Գերմանաց մէջ դրեալ լեզուի առաջին հետքը Գոթական դրերու դիւտն է Իւլֆիլայի ձեռքով որ չորրորդ դարու մէջ Դանուբի եղերաց վրայ բնակող բարբա-

րոս ցեղերու միսիոնարն էր։ Իրլանտայի համբաւաւոր սուրբին, Պատրիկի վրայ կը պատմուի թէ «ոչ թէ միայն իր կրօնաւորաց ներշնչեց ուսման սէրը, այլ տուաւ ժողովուրդին ամէն մշակութեան առաջին միջոցը իրլանտական լեզուին համար գիր յօրինելով»։ Մի և նոյն ծառայութիւնը եղած է Սլաւիներուն քանի մը դար յետոյ, Կիւրեղ միսիոնարին ձեռքով։ Ուրիշ օրինակներ ալ կրնան դիւրաբերուիլ ուրիշ ազգերէ որոց բիրտ ու անկաասար բարքառը, անընդունակ հոգեւոր գաղափարներ հաղորդելու զարգացուեցաւ եւ գրական լեզուի բարձր ձեւին բերուեցաւ միսիոնարին հանճարովը, և այս կերպով այդ ազգերն ընդունեցին մտաւորական կրթութեան առաջին միջոցը։ Եւրոպական լեզուաց ծագումը կը գտնուի Քրիստոնէական նախկին առաքելութեանց պատմութեան մէջ, որչափ որ ետ երթամք ժամանակին մէջ, այնչափ սերտիւ կապակցեալ կը գտնեմք լեզուի և քաղաքակրթութեան պատմութիւնը Աստուածաշնչին պատմութեան հետ։ Պէտք է յիշուի թէ Քրիստոնեայք կը պարծին Գրքով մը, որ է գրքերուն Գիրքը, կենաց Գիրքը, հատոր մը որ՝ իր մէջ ունի Աստուծոյ ճշմարտութիւնը, որուն հեղինակը Աստուած ինքն է։ Եկեղեցին անգին գանձ մը պէս նկատած է այս Գիրքը իր առաջին օրերէն, և իր մանաւոր եւ ուխտեալ գործն եղած է անոր պարունակութիւնը ամենուն մատչելի ընել։ Հալածանաց որոշիչ մէկ հանգամանքը եղած էր այս Սուրբ Գիրքերն գրաւելն որոցմով Քրիստոնեայք կը զանազանուէին ուրիշներէն։ Ձանձրացուած էր որ այս մարդիկը ունէին Սուրբ Գրքերն որոց մասնաւոր յարգանք մը կուտային, և որոցմէ զրկուիլը ծանր հարուած մը կը նկատէին։ Օրինակելու տաղտկալի գործով այդ Սուրբ Գրքերուն թիւը վաթսուն հազարի հասած էր դեռ երկրորդ դարը չը վերջացած։ Հաւատացելոց խրատ կը տրուէր որ զոհ չըլլային միայն եկեղեցւոյ մէջ իրենց լսածովը այլ կարդային տան մէջ իրենց ընտանեաց հետ։ Քրիստոնեայ մայրերու մասնաւոր պարտքն համարեալ էր չարունակ ուսումնասիրել Սուրբ Գրքերն, որպէս զի իրենց զաւակներն կանուխէն ծանօթացնէին Աստուծոյ պատգամներուն հետ։ Քրիստոնեայք միշտ ընթերցող դաս մը եղած էին, և այս աստուածային Հատորին պարունակութիւնները ամենուրեք տարածելու համար անխոնջ ջանքերն մարդի մշակութեան համար մղուած մը տուած են զոր լռվին չենք կրնար չափել։ Ինչպէս կըրնան տարածուիլ Սուրբ Գրքերն այնպիսի ժողովուրդի մը մէջ որոնց լեզուն բաւական զարգացած չէ անոր ճշմարտութիւններն հաղորդելու և պահելու համար։ Ինչպէս կրնան մարդիկ հասկնալ զանոնք եթէ նախ չընդունին դաստիարակութեան նախնական տարերքը ու իմացական զարգացման սկզբնաւորութիւնը։ Ինչպէս կրնան երդել Փրկչին վառաբանութիւնը եթէ չունենան բառեր որք յարմար ըլլան բացատրելու նուրբ և բարձր գաղափարները։ Անոպայ բարբարոսը պէտք է խորհիլ սորվի։ Պէտք է կարդալ սորվի եթէ Քրիստոնէութիւնը իր հաւատքը պիտի ըլլայ։

(Շարունակելի)

ՎԱՐՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 125)

Դիւրին է հասկնալ թէ Յիսուս ինչպիսի չերմ եռանդով ի կիր կառնուր Հին Կտակարանը. իր ասացուածք որը լի են ակնարկներով ու լի ապացոյց կուտան այն իրողութեան թէ ինչպէս իր մտաց սնունդ և իր հոգւոյն մխիթարութիւնն էր Սուրբ Գիրքն։ Ի պատանեկութեան իր առացած ուսումն գաղանիքն է այն հրաշալի դիւրութեան որով ի կիր կ'արկանէր զԳիրս ճոխացնելու իր քարոզներն, և աղդեցիկ դարձնելու իր վարդապետութիւններն, դիմագրելու իր հակառակորդաց յարձակմանց, և յաղթահարելու չարին փորձութիւնները։ Իր ակնարկներն կը ցուցնեն նաեւ թէ Հին Կտակարանին Եբրայեցերէն բնագիրն ի կիր կառնուր, և ոչ թէ Յունարէն Թարգմանութիւնն, որ առ հասարակ ի գործածութեան էր յայնժամ, զի Եբրայեցերէնն մեռեալ լեզու մ'էր միայն իսկ ի Պաղեստին, որպէս Լատինարէնն՝ յիտալիա, և հին Յունարէնն ի Յունաստան։ Բնականաբար Յիսուս պիտի ուղէր ընթեռնուլ Սուրբ Գիրքն ճիշդ այն լեզուաւ որով գրուած էր այն և սկզբան։ Նոքա որ դասական կրթութիւն առած չեն, բայց մեծ դժուարութեանց յաղթելով կարող եղած են Յունարէն լեզուն ուսանիլ Նոր Կտակարանն նախնական լեզուաւն ընթեռնլոյ համար՝ լաւ կրնան դնահատել Յիսուսի Գիրքի մը մէջ հին լեզուի մը սիրանալէն զգացած վայելից հաճոյքն, և երեւակայել թէ որպիսի մեծ բերկրութեամբ սովոր էր ժողովարանի մագաղաթին կամ որ և է ձեռագրի վրայ, զոր կրնար ձեռք բերել, ընթեռնուլ սրբանուէր էջերը։ Այն լեզուն որով կը խորհէր և կը խօսէր Արամական էր, լեզու մը որ Եբրայականին հետ միեւնոյն լեզուաբանական ճիւղին կը պատկանէր։ Յիսուսի ասացուածոց մէջ այդ լեզուէն մի քանի հատակտորներ ունինք, զոր օրինակ «Տալիթա կումի» (Աղջիկ եղ). և «էլի էլի լամա սաբակթանի», (Աստուած իմ, Աստուած իմ, ընդէր թողեր զիս), Յունարէն սորվելու միևնոյն պատճէն ունէր զոր ունի Հայ աղայ մը Թուրքիոյ գաղաթաց մէջ Թրքերէն ուսանելու։ Հեթանոսաց Գալիլիոյ մէջ էր ուր լի էին Յունաբարբառ բնակիչք։ Այսպէս թերեւս երեք լեզու ի կիր կառնուր, մին՝ աշխարհի կրօնական լեզուն, որոյ գրականութեան խոր հմտութիւն ունէր, միւսն՝ հասարակ խորհրդոյ արտայայտութեան համար ամենատարածեալն լեզուաց մէջ, իսկ երրորդ հասարակ ժողովրդեան լեզուն, ժողովրդեան, առ որս մասնաւորիւ պիտի ուղղէր իր քարոզութիւններն։

Սակաւ տեղեր կան ուր մարդկային բնութիւնն լաւ եւս կ'ուսումնասիրուի քան դիւղօրեից մէջ, վասնզի հոն իւրաքանչիւր անձի անհատական կենաց ամիողջն կը տեսնուի, և մարդ կրնայ կատարելապէս ճանաչել իր դրացին։ Քաղաքաց մէջ չատեր կը տեսնուին, քչեր կը ճանչցուին, հոն արտաքին կեանքն միայն տեսանելի է։ Դիւղի մէջ մարդուն տեսութիւնն կամ հայեացքն դէպ յարտաքս չընջափակուած է; իսկ հայեացքն ի ներ-

քըս խոր է, և հայեացքն ի վեր ան-
կաշկանդ։ Նազարէթի ծայրայեղ չար
քաղաք մ՚էր, ինչպէս կրնանք մակա-
բերել առակ դարձած հարցումէն.
«Միթէ հնար է որ բարի բան մը ըլ-
լայ Նազարէթէն»։ Յիսուս մեղայ
վրայ ներքին դիտակցութիւն չունէր,
բայց իւր քաղաքին մէջ կատարեալ
ցոյց մը կար այն խնդրոյն՝ որուն հետ
պիտի ըլլար Իւր կենաց գործն։ Յով-
սեփայ արհեստն ալ նկատի սերտ
յարաբերութեան մէջ դրած էր ժողո-
վրդեան հետ։ Ո՛վ առաւել քան ղիւր
քաղաքացիս կրնար գինքը ճանչնալ,
քաղաքացիս, որ երբ զարմացան Յիսու-
սի քարոզութեան վրայ հարցուցին,«Ո՞չ
սա է մանուկ հիւսանն»։ Դժուարին
պիտի ըլլայ կատարեալապէս վերա-
հաստ լինել այն իրողութեան նշա-
նակութեանը թէ, Ը՛ր Աստուած Իւր
Որդւոյն գործաւոր մարդու մը վի-
ճակը յատկացուց, փոխան այն ա-
մէն դրից կամ պաշտօններու յորս
կրնար դնել գնա։ Այս բանն պատ-
ուոյ կինքն դրշմեց մարդկութեան
հասարակ աշխատութեան վրայ։ Այս
բանն Յիսուսի ծանօթացուց հանրու-
թեան ղղայուն ու կարծրքն, և
դիտնալ տուաւ թէ ինչ կայ ի մարդն։
Իրեն համար ըսուած է թէ այնչափ
լաւ գիտեր այս բաններն որ հարկ
չկար ուրիշ մարդէ ուսանիլ։

Ուղեւորք կը պատմեն թէ այն
տեղն ուր Յիսուս մեծցաւ՝ աշխարհի
ամենագեղեցիկ վայրերէն մին է։ Նա-
զարէթ Զաբուղոնի լերանց մէջ ա-
ռանձին՝ բաժակաձեւ ձորահովտի մը
մէջ ղեռեղեալ է, ճիշդ այն տեղ ուր
լերանց կողերը դէպ ի Աստրովմի
դաշտերն կը հակին և որոց հետ քա-
ղաքն միացած է հեռաւոր և գահա-
վէժ ուղիով մը։ Սպիտակ տներն ո-
րոց որմոց վրայ վիակած են պատա-
տուկ որթեր՝ հովանաւորուած են
ձիթենեաց, թզենեաց, նարնջենեաց
և նռենեաց պարտէզներով և պու-
րակներով։ Դաշտերն զարդարուն են
բազմաթոյր ծաղիկներով իսկ տեւևա-
խիտ մացառք իրը ցանգ կը ծառայեն։
Յետ կոյս դիւղին հինգ հարիւր ոտնա-
չափ բարձրութեամբ բլրակ մը կը
բարձրանայ, որոյ գագաթէն կարելի
է տեսնել աշխարհի յոյժ հիանալի տե-
սարաններէն մին։ Դալիլիոյ լերինքն,
որոյմէ վեր կը բարձրացնէ Հերմոն
իւր ձիւնապատ կատարն։ Ա.յս հիւ-
սիսակողմն է։ Արեւմտեան կողմն են
կարմելոս լերան կողերն, Տիբրոսի
ծովափն, և Միջերկրականի փայլուն
ջրերն։ Արեւելեան կողմն է մի քանի
մղոն հեռուն անտառապատ կոնաձեւ
թափոր լեռն։ Հարաւակողմն է Աստ-
րովմի դաշտն, յետկոյս որոյ Նէւ-
բայիմի լեռներն։ Բրիստոսի քարոզու-
թիւնք կը ցուցնեն թէ որչափ խոր
ծծած էր բնութեան գեղեցկութիւնն,
լիաթոք շնչած էր եղանակայ յարա-
փոփոխ երեւոյթներն, զորս ի յայտ
կը բերէր իւր առակայ և ուղերձիւ
մէջ։ Ա.յն բլրակի վրայ զառաջինն իւր
ապագայ կենաց սովորոյթն ոտանձ-
նեց. — այսինքն լերան գագաթան
վրայ առանձնանալ և հոն աղօթիւք
անցընել գիշերները։ Իւր քարոզած
վարդապետութիւնք վայրկենական
ներքին դրդմանց արդիւնք չէին։ Նո-
քա որպէսզիութեայ հոսանքի նման կը
թափէին բերնէն երբ առիթն կը ներ-
կայանար։ բայց ջուրն տարիներէ ի վեր
շեղջուած էր ներքին ծածկեալ հորին

մէջ։ Դաշտօրէից և լերանց կողերու վրայ ձեւակերպած էր այն վարդապետութիւնները երբ դեռ կը վայելէր երանաւէտ և անխռով խոկմանց և աղօթից տարիները։

Կար նաեւ մի այլ կարեւոր կըրթական աղդեցութիւն ևս ղոր յիշել պարտինք։ Յետ երկոտասան ամից հասակի տարուէ տարի իւր ծնողաց հետ յերուսաղէմ կ'երթար Զատկի տօնի համար։ Բարեբաղդաբար պահուած է այս այցելութեանց առաջնոյն արձանագրութիւնն։ Միակ առիթն է յորում երեսուն լուռ տարի ընթացից մէջ վարագոյրն միանգամ կը վերցուի։ Այն ով որ կը յիշէ չինական տնէ մը իւր առաջին ուղեւորութիւնն ի մայրաքաղաքն՝ կրնայ ի միտ առնուլ այն բերկրանքն ու եռանդն որով Յիսուս ղառաջինն յուղի անկաւ։ Իրը ութտուն մղոնի ճանապարհորդութիւն մ'ըրաւ երկրի մը մէջ որոյ իւրաքանչիւր մղոնն լի էր պատմական և հոգեշունչ յիշատակներով։ Յիսուս կը խառնուէր ուխտաւորաց յարաճուն կարաւանին հետ, ուխտաւորաց՝ որ տարւոյն մեծ կրօնական դիպաց պատճառաւ լի էին կրօնական ղգայմամբ և եռանդեամբ։ Պիտի երթային քաղաք մը ղոր կաթոդին կը սիրեր աւելի Հրեայի սիրտ. սիրոյ այնպիսի զօրութեամբ, ղոր և ոչ մի մայրաքաղաք վայելած է երբեք. քաղաք մը որ լի էր այնպիսի առարկաներով, յիշատակներով և ղուդորդութեամբք, որք պատշաճաւէս կրնային աւելն սրտի ղգայման փափկիկ թելերն թրթռացնել։ Զատկի առեն քաղաքին մէջ խռնեալ էին օտարականք որ կուգային յիսուն տարբեր երկիրներէ և կը խօսէին նոյնչափ տարբեր լեզուներ, և կը հադնէին նոյնչափ տարբեր պարագներ։ Առաջին անդամն էր որ կ'երթար մասնակցելու վաղեմի վեմ իրողութեան մը յիշատակութեան, որ կրնար անթիւ նոր իրական յիշատակներ ղարթուցանել։ Զարմանք չէ որ երբ վերադառնալու օրն եկաւ, այդ նոր շահատիպ առարկայք վինքն այնչափ հետաքրքրած էին որ որոշեալ ժամուն որոշեալ վայրն գտնուելու թերացաւ։ Վայր մը մնաւանդ դիւթած էր զինք։ Տաճարն էր այն և ի մասնաւորի անդ գտնուող դպրոցն ուր իմաստութեան վարդապետք կ'ուսուցանէին։ Յիսուսի միտքն լի էր հարցումներով, այդ պատասխաններն կ'ուզէր ստանալ վարդապետներէն։ Իւր գիտութեան առաջին պատճէն դտած էր ցայգուրէ ըմպելու։ Ուսմի իւր ծնողք տաճարին մէջ զինք գտան երբ աւուր մը ճանապարհէ վերադարձան զինք վնտռելու երբ իմացան որ իրենց հետ չէր։ Հոն տաճարին մէջ հետաքրքրիր նայուածքով կ'ունկընդրէր այն ժամանակի իմաստնոց պատգամներուն, իւր մեր յանդիմանական հարցման տուած իւր պատասխանն կը պարզէ մեզ նորա մանկութեան առեղի բնական տրամադրութեան վրայ, և վայրիկ մը մեզ կ'ընծայէ ընդարձակ տեսութիւն մը այն խորհրդոյ վրայ որով դրաւուած էր Իւր միտք, մինչ կը շրջէր Նազարէթի անդաստաններու մէջ։ Այս դեպք կը ցուցներ թէ թէեւ այնչափ դեռատի, սակայն արդէն իսկ դեր իվերոյ էր քան զմարդիկ առ հասարակ որք կենաց մէջ յառաջ կը մղուին

առանց անգամ մ'իսկ իւրովի հարցընելու թէ ինչ է կենաց նպատակն ու վախճանն։ Իմաստը թէ յԱստուածուստ որոշուած և սահմանուած դործ մ'ունենը կատարելու յորչափ կ'ապրեր, դործ մը որ Իւր կենաց միակ դործն էր։ Այս էր նաև Իւր ապադայ կենաց բուռն խորհուրդն. կրկին և կրկին յիշեց զայս Իւր վերջին բանից մէջ որով վերջացուց Իւր կենաց ընթացք յասելն՝ «Ամենայն ինչ կատարեալ է»։

Իւր կատագայ այցելութիւնը յերուսաղէմ՝ մեծապէս ազդած ըլլալու են Իւր մտային զարդացման։ Եթէ յաճախակի դնաց ըսելու Բաբբինեաց բանից և անոնց հարցումներ ուղղեց՝ վաղ դատած ըլլալու էր թէ որչափ ծանծաղ էր նոցա մեծահամբաւ դիտութիւն։ Հաւանօրէն այս տարեկան այցելութեանց մէջ էր որ դիտեց այն ժամանակի կրօնական անհնարին ապականութիւնն, և թէ վարդապետութեանց և սովորութեանց՝ արմատական բարեկարդութեան մը կարօտին, և Իւր մտաց մէջ որոշեց այն անձերն ու սովորութիւններն որոց վրայ պիտի յարձակէր Իւր սուրբ և անողոքելի ջայրութիւն ուժգնութեամբ։

Այսպիսիք էին արտաքին հանդամանքներն ընդ որս Յիսուսի մարդկութիւնն անցաւ ի չափահասութիւն։ Դիւրին պիտի ըլլար չափազանցել այն աղդեցութիւնն որ կրնայ կարծուիլ թէ այդ հանդամանք ձդեցին Իւր զարդացման վրայ, սակայն մարդ որչափ մեծ և նախաձիռ նկարագիր մը ունենայ բարւոյ՝ այնչափ նուազ կախումն կ'ունենայ դինքն շրջապատող մանաւոր հանդամանքներէ։ Յիսուսի բարուց նկարագիրն կամ բոյն անուանդ կ'ընդունէր ներքին խորաղբիւրէ մը, և Իւր մէջ ունէր այնպիսի կենսական մանիկ մը որ կ'աճի, և կը ղարդանայ Իւր իսկ բնական օրինաց համաձայն առ ոչինչ դրեթով հանդամանքներ։ Այսու հանդերձ պարտինք ըսել թէ յամենայն դէպս Յիսուս պիտի ղարդանար և ըլլար նոյն անձն ամէն կարեւոր տեսակէտիւ, որպիսի եղաւ ի Նազարէթ։

(Շարունակելի)

Յ. ՄԱՆԱՆԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐ ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԻՒՆՔՄԸ։

Միլուոքիի Ք. չուտ քրիստոսա կը դոյծածէր և ուղած առենը պրպտելը չի պրպտելու համար, իւր անձնական անհնարին սեղանին վրայ դնել ուտած էր քրիստոսի տուփ մը, ուրկէ՝ երբ ուղէր, կը հոգար պէտքը։ Օր մը, տեսաւ որ Մանկլաւիկներէն մին, չի կարծելով որ կը դիտուի, արբայական քրիստոսին համբ նայելու համար, առանց քաշուելու սեղանին վրայ դրուած բաց քրիստոսի տուփէն մատը խոթելով առաւ։ Արբայն այդ վիճակին բան մը չըսաւ, բայց ժամ մը անցնելէ յետոյ կանչեց Մանկլաւիկը, բերել տուաւ քրիստոսի տուփը, և, նախ քաշեց ինք, ապա հրաւիրելով անխորհուրդ Մանկլաւիկը հրամցուց անկէ և հարցուց։

— Ի՞նչպէս դտար այս քրիստոսը։

— Աքանչելի՛, Տէր իմ, պատասխանեց Մանկլաւիկը։

— Եւ այս քրիստոսին տուփը՞,

— Խի՛ստ չքեղ Տէր։

իր առհասարակ ժամանակը լրանայ, և յայնժամ յանիշատակուած ըլլայ այն հեղինակն պիտի այրի վերջին օրուան բանակած տարեդարձեանն մէջ (1)։ Ահա այս է այն դրամիւն արձակական և մըղձակայ, զոր Գալիլէոս այնքան խնամով ուսաւ և նեղութիւններ կրեց զայն հաստատելուն համար. և մենք այժմ կը տեսնենք թէ ինչ հիանալի բազմաթիւն մը եղած է արձակը իբր նշանակ Փրկչին մերոյ վառարան ու պաշտօնին։ Հաստատելոք հանապազօր Անկէ կախուելն անհնարով և դառնալով իր շուրջ՝ դառնելով զնա ինքնիք քարշող և առ ինքն հրապուրող այն խանդակի մեծ կեդրոն՝ որոյ կը հակին ինքեանք ընդհանրով Անկէ լոյս՝ որ կառավարէ և կերմանութիւն՝ որ պատրաստէ կանչ ի գործս բարիս, մինչ նաբա իր պատուիրանաց շաւղին մէջ կը պահպանուին յորմէ երբեմն գարշապարքս վրիպանութեանց մէջ ալ իրեն կը քարշէ մինչև որ վերջապէս մանուկն այն վառարան մէջ որ պատրաստած է իրենց, և յայնժամ մնաս դին ու առաւել կատարեալ պիտի ըլլայ իրենց հաղորդակցութիւնն ընդ նմա։ Բաղդատելով այս ճիշդ նշանակութեան հետ, ինչպէս անշահ և անյարմար կը գտնուի մեր Փրկչին գործածած այս նշանակը, եթէ երկիրս կեդրոնական կէտ՝ և արեգակն հպատակօրէն անոր բոլորակը չպտոյտ ներսուէր։

Ա. յս միայն պարզ օրինակ մ'է այն շատերէն որ կրնայ յառաջ բերուիլ յուցնելու համ, ինչպէս գիտութեան մէջ եղած այն յայտնութիւնք որ զա-

(1) Բ. Պետ. Գ. 12։

ռաջինն Աստուածաշունչին հակառակ ըլլալ նկատուեցան, երբ պատշաճաւ պէս գնահատուեցան եղան ճիշդ ու ստուգապէս իմաստութեան մեկնութիւնները այս Սուրբ Մատեանին մէջ որք առանց ասոնց օգնութեանը երբեք հասկցած չէին։

Ներշնչեալ Մատեանին առաջին դրութիւնը որ աշխարհիս արարչագործութեան նկարագրութիւնն է, նաև ուրիշ կարեւոր օրինակ մ'է։ Հին դարերու մէջ Աստղաբաշխութեան գիտութեան դէմ եղած նման անկրաւութիւն մը՝ վերջին ժամանակս մէջ երկրաբանութեան գիտութեան դէմ ալ տեսնուեցաւ։ Արդարեւ եղան բազում նշանաւոր երկրաբաններ որք բուն իրենց հետաձգ գիտութեան դէմ հակառակութիւն հանելու պատճառ եղան, և յանդգնութեամբ հակառակ խօսեցան որչափ ոգևամիտ նե ուղիղ վերկնոտութեան, նոյնչափ ալ Սուրբ Գրոց։ Կան սակայն երկրաբանութեան մէջ այնքան հաստատուն և վճռական ակզբունքներ որոց մեզի բանաւոր տարակոյս մը չենք կրնար ունենալ։ Անանգամ մին է սա երկրութիւն որ աշխարհս արդի վիճակը յառաջ եկած է ուրիշ վիճակներէ որք այժմ թաղուած են իր խոր ստորակայ մէջ պահելով այն բերքերուն որք երբեմն ծածկեր էին իր մակերեսը, և որք հիմա շատ անդամ իրենց թաղուած տեղերէն կը հանուին իբրև հին աշխարհի մը բուծոյ մնացորդք՝ որ «լաթի պէս մահեցան» մինչդեռ նոյն տեղն ուրիշ բան կենք հաստատել թէ մեր աշխարհի տեսրակներէն ալ երբ վերջին օրուան հոսերոյթն պիտի սպառի, «նոր եր-

կինք և նոր երկիր մը պիտի ելնեն» (1)։ Ըստ այսու տեսութեան, աշխարհներ ենթակայ են աճման ու տկարման երկրագնային տարրերը եղանակայ բերքերուն նման. և չարունակ փոփոխութիւն տեղի կունենայ Ամենակալողին իւրաքանչիւր արարածոյ վրայ նիւթական ութեղերայ մէջ։ Նա, և Նա միայն նոյնը կը մնայ «երեկ, այսօր և յաւիտեան»։ Ոչ ոք կրնայ չ'հաւանիլ թէ, այսպիսի ըմբռնումնէ ի՛նչպէս ազդու կերպով կը բացատրուին Սաղմոսերգուին միաքը երբ Աստուծոյ անփոփոխութիւնն ու յաւիտենականութիւնը նկարագրելու համար այս աստուածային սաղմոսերգիչը կը դիմապատկերէ այն մեծ փոփոխութեանց հետ որ յարաժամ տեղի կունենան երկրի ու երկնից վրայ, յաւելլն, «Սկիզբէն երկրին հիմերը դրիր, ու երկինքը քու ձեռքերուդ գործքն է։ Անոնք պիտի կորսուին՝ բայց դուն պիտի կեանաս, ու անոնց ամենը լաթի պէս պիտի մաշին, հանդերձի պէս պիտի փոխես զանոնք, ու պիտի փոխուին։ Բայց դուն նոյն ինքն ես, և քու տարիներդ պիտի չվերջանան» (2)։ Բայց աշխարհներու յաջորդութեան տեսութեամբն Ս. Գրոց խօսքերուն այսպէս բանաստղ ու գեղեցիկ բացատրութիւն մը տրուելովն հանդերձ, երբ զատ չինն յայտնուեցաւ այս ճշմարտութիւն, իսկոյն ազատակ բարձին անոր դէմ ամբարշտութեան և անաստուածութեան առաջնորդող դիւա մը համարելով։ Իսկ դիտութիւն և քննութիւնը առնել յառաջ տարաբերով կրծնի բարեկամաց մէջ, արդէն հաստատուե-

(1) Բ. Պետ. Գ. 10—13։
(2) Սաղմ. ՃԲ. 25—27։

ցաւ թէ այսպիսի պարագաներու մէջ հակառակութիւնը ոչ թէ երկրաբանութեան և Աստուածաշունչին մէջ տեղ է, այլ երկրաբանութեան և Աստուածաշունչին սխալ և ծանծաղ մեկնութիւններուն մէջ տեղ է՝ և թէ ճիշդ այն նոյն տեսութիւնը որ զատ չինն այնպէս աստիճ երկիւղիւ նկատուեցան, և այնքան չարաչար յարձակումներ կրեցին, յետոյ օգտակար եղան թէ Ս. Գիրքն իրեն հետ հաւանեցնելու և թէ այն մութ և չափազանց էջերուն վրայ լոյս սփռելու։ Բայց անցեալ ժամանակայ մէջ ամեն ինչ որ դանուած է վերը երկինքէն, կամ վար երկրէն ի բացատրութիւն Աստուծոյ Ս. Խօսքին, վերը մնա մ'է միայն անոր՝ որ տակաւին պէտք է դանուի։ Դաւթի ազատակին մէջ դեռ իմաստ մը կայ որ կատարեալապէս չէ հասկցուած, այն է, «Քու բոլոր անունիդ վեր մեծցուցիր քու խօսքդ»(1)։ Գիտութեան յառաջ բերած այն ամեն դիւտերէն կարող եղած ենք առնել որպէսզի գրուած տեսնել Աստուծոյ անունը իւրաքանչիւր մարդկի մէջ որ կը վայլի մեր վրայ, ինչպէս յոյժ կատարեալ ճոխութիւնն ու զօրութիւնը այն ձեռագ որ ստեղծեց և հպատակեցուց զայն լուսոյ։ Նոյն ազբիւրէն ստացած օգնութեամբ է որ կրնանք առաւել ևս կատարեալ կերպով տեսնել իւր անուն հարատութեան և մխիթարութեան հանգերձան մէջ, որ ծածկեալ կան երկրիս խորութեանց ներքև, ի՛ր անունը կը յայտնեն այն իմաստուն նախախնամութիւնն որով անցեալ դարերէն ամբարուեցան յաղ-

(1) Սաղմ. ՃԼՀ. 2։

պայ յայդա մեր սեռի օգուտին համար։ Բայց այսու ամենայնիւ իւր իմաստասիրեան, ողորմութեան և զօրութեան առաւել պայծառ յայտնութիւնները կան Իւր խօսքին մէջ, որ Իւր բոլոր անունէն վեր բարձրացուած կը կենայ, քան զամենայն անկեալ մարդոյն համար այնպիսի վերլուծիւն մը կը յայտնէ, զոր երբեք չէինք կրնար հասկնալ որ և է ուրիշ միջոցներով և ոչ միայն յայտնեալ է Աստուածաշունչին մէջ։ Եւ եթէ անցնելէն զատու բլլանք ինչ որ կանխակալներ ապահովին համար, իրաւամբ պիտի և իրաւամբ երկնային մարմին որ հիմա մեր գլխէն վեր կեցած է, եւ ամենայն ինչ որ մեր առջեւ նեղբի երկրիս խորերն կը դառնայ, երբ դիտենք աշխատասիրութեամբ լուսաղոյն հասկցուին, պիտի չսլանանայինն պարզել նոր և մեծագործ նշանակութիւն մը երկինքի չնորհքին առ մեր անկեալ սեռն որ յայտնեալ է ներշնչեալ արձանագրութեան և խոստումներուն մէջ։

Յայնժամ նոր խնամով մը «երկինքի երկինքն և երկիրները վեր եղող ջուրերը, լեռները և բլուրները և երկրին խոտանկ տեղերը» ամենքն ալ պիտի օրհնեն Տէրոջն անունը, երբ իրաւամբ երկինքը իր ընծան բերէ թէ լեռներու և թէ բոցաորեալ Սինա Ս. Խօսքը։ Իսկ թէ իր ժպիտն վայրի ոտի վախճանի կատարման համար ի գործ պրատած ամեն աշխատութեանց՝ որք կը կատարեն խնդարկ վճռահութեամբ մը այն օրհնութեանց վրայ որք այնքան որոշակի խոստացուած են։

(Վերջ)

ՍՔԱՆՉԵԼԻՔ ԱԱՏՈՒԾՈՅ

Տիեզերքը Աստուծոյ խորհրդոց մարմնացումն է։

Մինչդեռ կանգրիմ նոյն իսկ էութիւնս կը վկայէ թէ ամենայն ինչ ի տիեզերս մէն մի հրաշալիքներ են հետեւաբար Սխանչելիք են գոյնս ի գոյ ածող Արարչին։

Բարձրաբերձ լեռները իւրեանց վեհութեամբ, գառացող երկինք իւր ահարկու աղդեցութեամբ, հաստատուն կանգնին իւր հովանաւորութեամբ դարնան ղեփիւռն իւր կենսապարգեւ ղօրութեամբ, բոսորագեղ վարդն իւր թովիչ տեսքով, լուսաշաղ երկնային մարմինք իւրեանց մեղանոյշ հայեացքով կ'ըսեն մեզ թէ երկինք Սխանչելիք են տիեզերաց մեծագործ Արարչին։

Ի գարնան բնութիւնն կը վերակենդանանայ, լերինք և բլուրք, հովիտք և ծովածորք, դաշտք և արօտք հագած են իւրեանց կանաչ վերարկուներ, ամեն ուրեք գալար, համակ կեանք կը տիրէ։ Աստ վճիտ առուակներ են՝ որք կը գալարեն իրենց արծաթի ջրերն դաշտերուս մէջ օձապատոյտ, անդ մըրտատանի ծառեր են որք փթթած են երփներփ և ոյժ վրայ վայրի ատատակը իւր բարձրագոչ «գու գու գուրըն» կը ձայնէ՝ աստ մանիշակներ և շուշաններ են՝ որք բնութեան ծոցին մէջ փթթած իրենց տեսլեամբ իսկ համեստութիւն և խոնարհութիւն կը քարոզեն, իսկ անդ, լայնածաւալ լճակին վտուտած է խաղաղ և անդորր՝ չրջապատեալ պարտէզներէ և զանազան ծաղիկներէ, իսկ վրան երկինքը ջինջ է, կը ժպտի և իւր ժպտին ճաճանչները կը յղէ վրդովելու լճա-

կին անդորրութիւնը՝ իսկ իւր ապանց վրայ բնութեան երկու հեշտալի անդամներն՝ վարդ ու սոխակ կը յուզեն զմիմեանս։ Վարդն կը բուրէ անուշահոտ, իսկ սոխակը՝ իսես իւր կարմրագեղ տարփաւորին, կը դայլայլէ հոգեառատու, կը յուզուի և կը յուզէ համակ բնութիւնը, ահ, ով ներշնչեց կեանք և կենդանութիւն այս բնութեան՝ որ պահ մ'յառաջ կատարեալ կմախք մը գարձած էր ձմրան փոթորկաշունչ հողմոց եւ թանձրամած ձեանց ներքև, ով գրաւ ի նա իրենց «ճիվ ճիվ» ներսով զԱստուած փառաբանող օդային աշխարհի բնակիչներն։ Թուի թէ բնութեան այս գեղեցիկ համայնապատակերը կը մարմնացնէ այնպիսի հեղինակ մը՝ որ դերահրաշ է, մարդկային ըմբռնումէ վեր է։ Երբ կը դիտեմ քանդակ մը՝ որոյ վրայ կը փայլին ձեւոյ, գեղեցկութեան և ճաշակի ներքնութեան ներդաշնակութիւն, կը հիանամ, կ'սքանչանամ ոչ թէ քանդակին վրայ, այլ զայն ի գոյ ածող իմացականութեան վրայ՝ որ մարմնացած է քանդակին միջոցով։ Ասպէս ալ երբ կը դիտեմ այս բնական ոսպար գեղեցկութիւններ՝ որք կը յայտնեն Արարչին սերը և գեղեցկութիւնը՝ կը հիանամ, կ'ըմբռնեմ, և կ'ապաշակեմ հիասարսուռ՝ «բնութիւնը, նոյն իսկ սիեղերքը Աստուծոյ խորհրդոց մարմնացումն է։» Կ'երթամ պահ մը դիտել այն ահագին սեպաձև լեռներն՝ որք վեր կը բարձրանան իրրեւ հին կանգնած լայնածաւալ դաշտաց վերայ եւ որոց կատարք մշտնջենապէս հանդիստ կը գտնեն մառախուղներու ծոցին մէջ, պահ մը կը յափշտակուիմ, ահաւորութեամբ կը լեցուիմ և կ'կզդամ թէ դեռ ինքս հիւղէ մ'եմ Աստուծոյ ձեռաց մէջ, կը խոնարհիմ անգ և կը դոչեմ հիասարսուռ, «այս ահագին լեռները կը յայտնեն Աստուծոյ ահաւորութիւնը»։ Անդ ընդարձակ անտառին վիթխարի կաղնին որ կը բարձրանայ վառաչուք, և կարծես իւր ոստափիւնով պատառաձիեր կ'արձակէ անկոց աչխար հին, կ'քարոզէ Աստուծոյ վեհութիւնը։ Յաճախ կ'երթամ ծովափը ականատես լինելու ծովուն խօլական ալիքները՝ որք մերթ կը բարձրանան յերկինս եւ մերթ կը սուղարձն յանդունդս վերվրագէզ և որոց յատակը մահ կը սիրէ, սոքա ալ կը յայտնեն Աստուծոյ բարկութիւնը, հոս ալ կրսոսիպտիմ ձայնակցիլ Սաղմոսերգուին հետ և աղաղակել «Ինչ բարկութենէդ լեռները կը հալին ու կը մաշին»։

Վայրկեան մը կը ձգեմ իմ մերին և խաղխաղ բնակավայրս և կերթամ թափառիլ սիեղերքայ մէջ՝ նախ կ'ոչնչանեմ արշալոյսի սեռապանը՝ այն ինչ վառահեղ դիցուհին և սես կուգայ բոցահեր՝ որ շուտով հալած կը վարի հանդէպ ներկայութեան յերկինքն վեհագոյն գիւցազնին՝ որ ոսկեփայլ կ'ընթանայ հորիզոնէն վեր արարչագործչական վերջալոյսի գեղագեմ դիցուհին՝ որ կ'սկսի արեւմտեան հորիզոնին վարդ գրկերէն դուրս նետուիլ՝ որոյ գեղեցկութեան հանդէպ արեգակը կ'սկսի խոնարհիլ, նսեմանալ, մինչեւ անյայտ կ'ըլլայ հորիզոնին կարմիր գրկերուն մէջ, ահ, սոսկք ալ կը յայտնեն Արարչին վեհափառութիւնը և սքանչելիքը։ Հապա ինչ կը մարմնացնէ այդ անչքնաջան դաշտը՝ որոյ վրայ

անհամար լուսեղէն մարմինք կը փալփլին չքեղափայլ և որոց դշխոյն գիշերոյ լուիկ պահուն կը յառաջանայ ջինջ երկնակամարին վրայ արծաթահեր և որում ի տես բանաստեղծն կ'առնու հրթիռ թևերը, կը սլանայ անհունին, անսահմանին մէջ զմայլմամբ կը դիտէ խոէական պերճ աշխարհները՝ յորս կը գտնէ իր պաշտած միակ Խոէալը — Յիսուս Քրիստոս — այո, այդ լուսազարդ կամարին ի տես անմխիթար եւ արտմեալ հոգին կը գտնէ իւր միակ սփոփանքը սատանալով չորեր մխիթարութեան։ Վերջապէս խռովայոյզ ովկիանու մէին ալեաց վրայ ծփացող հեգ նաւորդը դէպ ի նաւահանգիստ կ'առաջնորդուի այդ լուսեղէն մարմիններէն, ո՛հ, ակներեւ չէ՞ մէթէ որ դոքա ևս կը յայտնեն Արարչին անհուն գութը և անսպառ գորովը։

Վերջապէս առնենք բնութեան ամենէն զարմանալի էակն մարդն, զոր կրնանք դասել իբրեւ հրաշալիք հրաշալեաց, դի սա բարոյական էակ մ'է, կը կառավարուի բարոյական ինչպէս նաև բնական օրէնքներով, ունի բանականութիւն, կը կրէ իւր մէջ անմահ հոգի մը՝ պճնուած է զարմանալի և հիանալի հոգեկան այլ եւ այլ կարողութիւններով՝ որք կը դրոշմեն իւր ճակատին վրայ «անմահ էակ» անունը, մէթէ այս էակը չէ ցուցնեը Արարչին անբմբռնելի, անսահման կարողութիւնները՝ որոց ի տես Թէննիսըն դոչեց «Աստուծոյ երեւակայութիւնը զարհուրելի է։» Մենք դեռ Աստուծոյ սքանչելեաց լոկ ըստ ւերներն կը տեսնենք եւ կը չօշափենք, իրականը պիտի տեսնենք երբ հասնինք այն վերին բնագաւառն անվիշտ երանութեան։

Մ. Ս. Տ. ԵԶԵԿԻԷԼԵԱՆ

Դընհըլար

ՄԱՏԱՂ ՍԵՐՆԴԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏՈՂԵՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

(Շարունակութիւն տես թիւ 126)

Մանկական միտքը իւր զարգացման կսկիծ իւր ընդունած առաջին տպաւորութեամբք, Արտաքին տպաւորութիւնք կ'արթնցուն են զնոսա և ի գործ կը մղին։ Եթէ կարելի ըլլար զրկել մանուկը այդ տպաւորութիւններէ որ արտաքին զգայարանայ ուղիովը մուտ կը գտնեն, նա միշտ անզգայ և ապուշ մանուկ պիտի մնար եթէ հատակաւ պատանի ալ ըլլար, քանզի միտքը չունենալով նիւթ դործելու պիտի մնար թմրած։

Նորածին մանուկը ամիսներով բոլորովքը կը դիտէ իբր ապուշ. ամեն ինչ նոր է իրեն համար, կենայ ամենատարղ առարկայք և արարք գաղտնիքներեն Միտքը ինչ տպաւորութիւն որ ընդունի զայն իբր ճշմարտութիւն կ'ընդունի և իբր հիմն ունենալով զայն՝ հետեւութեանց կը հասնի. մանկական միտքը ինչ աշխուժիւ կը գործէ. ամենահատատարակ նիւթերէ հոյակապ շէնքեր կ'կառուցանէ։ Մանկական տեսնելը լեզուին բացուելովը երեւան կուգայ՝ նա՝ օրէն և ծարաւի է իմացութեանց, իր անվերջանալի հարցուփորձերով տեղեկութիւններ ամբարել կ'ուզէ որ-

պէս պի գոհացուցիչ հեռեւութեանց յանգի իւր ուշը դրաւող առարկայից մասին։ Մանկան դաղափարք որչափ թերի են իւրեանց կենաց առաջին ա-միներու մէջ նա մինչև իսկ իւր մայրն այլ տիկնանց մէջէն չը կրնար որոշել. զուարթ տեսնէ զայն իւր մայրը կը կար-ծէ, սակայն երբ աւելի չատաջանայ, իւր մայրը կատարելապէս գաղափա-րած լինելով կը դժկամակի օտարա-կանի դրկացը ինքզինք վստահիլ թէև թերի ենթադրութ դաղափարք բայց միտքն իւր եռանդեան մէջ անդործ չմնալու առնչութեամբ երեւակայութեան կը դի-մէ որպէս զի իրեն նիւթ մատակա-րարէ տպաւորութեանց պակասը լրացնելու։ Մարդկային սեռի և ան-հատի մանկութիւնք որչափ նման են իրարու, երկոքին ևս վիպասաններ են. նոքա կառնուն իրողութիւնները բնութենէն կամ մարդկային կեան-քէն. անոնց փայլուն գոյներ կուտան, զարմանալի կամ ահաւոր կը դործեն՝ ըստ հաճոյս իւրեանց։

Մանուկն կենաց իսկական նշանա-կութիւնն ի միտ կ'առնու երբ բնու-թեան և կենաց իրողութիւններն ի-րենց ճշմարիտ գոյներովը տեսնէ։ Մարդկային կեանքը վէպ չէ, եթէ աշ-խարհիս մէջ մարդու համար կայ միակ իրականութիւն, այն ալ կեանքն է, թէև կենաց մէջ խաբուսիկ երեւոյթ-ներու պատահինք և անոր տեւողու-թիւնն անհամեմատ թոյլ մեղ, բայց ոչքա ամենէքին իրենց կանոնները ունին, և որոց մասին մեր ունեցած տպաւորութիւնն է կեանքը մեզ իբր երազ ներկայացնող։ Կը կարծէք որ Աստուած զմարդ խաբուսիկ երեւոյթ-ներու, խառնաչփոթ և խարդախ աշ-խարհի մը մէջ կը պահէ։ Ինքնութիւնն իւր կանոնաց անհամեմատ դըտ-նուիլը մըր տեսաք։ Երբ Սրբազան Մատեանք կեանքը շոգւոյ և ծաղկի կը նմանցուցանեն ըսել չեն ուզեր թէ երեւակայութիւն է, քանզի մէկ շոգի և մէկ ծաղիկ հատուած կանոններու տակ կը բացուին և կը թառամին, կերեւին և անհետ կըլլան։ Բաւ լիցի խորհիլ թէ կեանքը և բնութիւն չեն ինչ որ կերեւին լինել։ Կեանքը իրա-կան է, կեանքը դնաւոր է, կեանքը խաղցր է, կեանքը ամենակարողին ծրագրին մէջ մեծ կարեւորութիւն ունի, կեանքը վսեմ է։

Մանուկը այդ կէս վիպային շրջա-նակէն դուրս ղուտ իրականութեան հատնելու չանքին մէջ մեծնալեան կը կարծակի. բնութիւնը անոր չրլմանց վրայ հարցումներ կը դնէ, ճշմարտու-թիւն լինդրող մտքին եռանդ կը պար-գեւէ։ Մինոլայ սրբազան պատրա-կանութիւնն է նոցա հարցմանց պա-տասխանել իրենց կարողութեանց համեմատ, ղդուշանալ նոցա հարց-մունք անպատասխանի թողլէ, առա-ւել ևս սուտ պատասխաններ տալէ։ Մինոլայ մեծամտանութիւն կը կար-ծեն թէ տղոց համար կրթութիւն է լուռ կենալ և նոցա հարցմանց լինը-տուն առ հարիւր պատասխանն է «դուէ» կամ «հեռացիր»։

Հոս նաև պարտինք բողոքել կարդ-մը ծնողաց ծայրայեղութեանց դէմ։ Ան է տղոց միտքը խճողել դեռ ա-նանց անմարսելի նիւթերով։ Կան ճըշ-մարտութիւններ, զորս իրենց կար-դին թողելու է։ Կենաց այդ կէս վիպային շրջանն ալ իւր մտերիները ունի, անբնական միջոցներով զայն

կրճատելու պէտք չէ աշխատիլ. հոս ապահով է բնութեան հետեւիլ, մանուկէն սորուիլ ղինք կրթելու եղանակը։ Մինոզք մանկան հետ խօսակցելով կրնան անկէ հարցումներ կորզել և իմաստութեամբ անոնց պատասխանելով նպաստել անոր զարգացման։ Անգթութիւն է մանկան երկար քարոզներ խօսիլ, իր միտքը վարդապետութիւններով և այլ ձեւերով կաշկանդել։ Մանկան պէտքը ուսումնասիրէ, և սորվեցուր նմա ինչ որ կուզէ սորվիլ, բնութիւնը երբեք չթերանալ իր պէտքերը արտայայտելու, նմա հետեւելով չես սխալիր։

Կրօնական կրթութեան դալով, վարդապետութիւնք և նախապաշարմունք անհատականալի և ատելի են մանկան։ Պատմէ անոր Քրիստոսի կենաց վրայ և պարզ պատմութիւնը և Հին Կտակարանէն այլ պատմութիւններ՝ նա բայց բերանով և հետաքրքրութեամբ լի աչօք պիտի լափէ բերնէդ եղած խօսքերը և այդ սրբազան կենսագրութիւնք պիտի չթերանան իրեանց պատուը տալ եղանակին։

Մինոզք դէպ իրեանց զաւակաց ունեցած յարաբերութեանց մէջ օրինակելի վարք ունենալ պարտին։ Մանուկը կարծուածէն աւելի սուր հասկացողութիւն ունի և կենաց հիմնաքարը դնելու այդ միջոցին իր առջև ունի իր ծնողաց բարքն ու վարքը, իրը տիպար։ Կրնայ ըլլալ որ մանկան մտքին վրայ այդ դիպաց ոմանք անմիջական ազդեցութիւն չունենան, բայց անոնք իրենց կարգին երեւան պիտի գան նորա մտքի ծալից մէջէն և պիտի ազդեն իր կենաց և նկարագրին։ Մի մոռնար որ մարդոց մանկութեան և պատանեկութեան յիշատակները միշտ կենդանի նկարիչ նման աչաց առջև կը ներկայանան և իրենց կենաց ամբողջ շրջանին մէջ անոնց ազդեցութիւնը զգալի լինելու առաքեան զօրաւոր է։ Մինոզաց ունեցած ահաւոր պատասխանատուութեան զգացումը թող զանոնք ճշմարիտ պարտականութեան շաւղին մէջ ուղղէ։

Մանկան սորվեցուր կանոնի հնազանդիլ իր կերակրոց տեսակի, քնանակի և ժամանակի, իր քնոյ ժամերու ևայլն նկատմամբ։ Նոյն առեն կանոնի տակ առնելը վայելելու համար իրեն սրտօնութիւն տուր։ Չափազանց խստութիւնը վնասակար է, և «երես տալն» ալ յաւալի հետեւանքներ ունի։

Պատժէ և վարձատրէ մանուկը, բայց ուշադիր եղիր որ պատիժդ իր նպատակին ծառայէ։ Յաճախ պատիժները չար ունակութիւններ կարելու տեղ բարիներն արմատախիլ կընեն և հետեւաբար չարին աւելի մնունդ կուտան։ Մանկան մարմնոյն և մտքին վնասող պատիժները անգութ և բարբարոսային են։ Գործէ՛ ոչ թէ կրքի տակ այլ կանոնով։ Շատ հայրեր և մայրեր տեսած եմ որ իրենց կրից ազդեցութեան տակ մանկան անմեղ մէկ գործին համար խստիւ պատժած են ղինք, և իրենց զուարթադին ժամերու մէջ անոնց ամենաչար արարքին վրայ ժպտած։ Պատժէ սիրով։ Թէ պատժելն անհրաժեշտ պէտք է, ներէ երբ վատահ ես թէ նովաւ նոյն նպատակին հասնիլ կարելի է, երբ զաւակաց հետ ունեցած առնչութեանց մէջ ըստ հաճոյս գործելու

ըլլաս ծնողական ըարձր դիրքեդ չուտ կիյնաս։

Մի՛ դիմեր պառաւական միջոցներու. մի ըսեր թէ դաղան կամ դայլը ղինք պիտի լափեն, գիշերուան չար ոգիները ղինք պիտի յափշտակեն, վարժապետը պիտի ծնծէ, տէրտէրը պիտի թաղէ ևայլն։ Մանկան երեւակայութիւնը՝ ահռելի գոյներով զանոնք պիտի նկարէ իր աչաց առջև, և իր ամբողջ կենաց միջոցին, անոնք ամեն անբնական առնէ պիտի ելնեն ղինք հալածելու և ամեն մութ անկեան մէջ դարանի պիտի նստին այն անդոյ էակք որ քո յիմարութիւնդ հնարեց, սիրելւոյդ կենաց անէծքն ըլլալու համար։ Անոնց չգոյութիւնը դիտութենէ ապրվելէն երկար առեն առաջ ալ, մութ տեղէ անցած միջոցին իր եռեւը չշուկներ պիտի լսէ, դունատ դիմօք և մռըճի պէս զալնող սրտով խոյս պիտի տայ ոչնչի առջևէն։ Եւ երբ ոտքը բանի մը զարնուի պիտի ինայ և նուաղի, և երբ յինքն դայ պիտի անիծէ քո յիշատակդ։

Մանուկը կրթել ինքնօգնութեան սկզբան վրայ։ Մի ըներ ինչ որ ինք կրնայ ընել ուրիշն համար, և երբ որ հասակը թոյլ տայ, սորվեցուր նաև այլոց օգտակար ըլլալ։ Ջնչին գործ եր մինչև իսկ, կը ծառայեն դասը գործնական ընելու։ Ցիմարական սիրով մի սիրեր զաւակդ, այլ իմաստութեամբ պէտք է զարգացնելու աշխատէ, նաև մի մոռնար որ քու ամեն չանքերդ կը ոչնչանան երբ զաւակիդ կողմանէ գործնական չանքեր չեն ըլլար յառաջդիմութեան։ Վարժեցուր պէտք ինքնօգնութեան, յայնժամ նա երկար ատեն չպիտի ծանրանայ քու ուսերուդ վրայ, քանզի նա պիտի դանէ զօրութիւն իւր անձին մէջ, բաւական ղինքը կենաց դժուարութեանց դէմ վեր պահելու։

Մանկական չքջանը խաղերու եւ զբօսանաց չքջան է՝ մանկան հրամայել որ այդ ընթացքը փոխէ և հանդարտ վարքի տէր ըլլայ, պարզապէս մեղանչել է բնութեան կանոնաց դէմ։ Մանուկը այդ հրամանը կատարելու բացարձակապէս կարող չէ։ Նա երբ որ յառակէ և վազէ իր կողմանէ յառակ չանքով չէ որ կընէ այլ բնութիւնը պէտք կ'ուզէ և կը մղէ այնպէս ընել։ Եթէ մանուկը իր ծնողաց խառնութեան առակ անհատատարիմ դանուի մայր բնութեան՝ նա իր վրէժը պիտի լուծէ մանկան այտերէն խլելով այն վարդերը զոր նա այնչափ ուշադրութեամբ անդ նկարած էր՝ պիտի կորզէ նորա վառվռուն աչերէն այն փայլը և մարմնէն այն թարմութիւնն ու զօրութիւնը որ ինք պարգեւած էր։ Կը մնայ քեզի դալկահար և տկարակազմ էակ մը զոհ ծնողաց տգիտութեան և բնութեան վրիժուց։ Կանխատես եղիր, չափաւորէ և խոյզ ըլլար մանուկը իր զբօսանաց մէջ։

Ընտանիքը դպրոց մ'է յորում մանկան կեանքը իր ուղղութիւնը կ'առնայ, իր հիմն կը դնէ։ Ընտանեաց զաւակը այդ դպրոցին մէջ սորվելու են ճշմարիտ և բնական կենաց կանոնաց հետեւիլ։ Հոն նորա սորվիլ պարտին մէկ կամ երկու լեզու, մարդուր և զուտ։ Մանկունք դպրոց կը զբաղուին առանց լեզու մը գիտնալու նորա մինչև իսկ ամենապարզ խոսակցութիւնն անգամ չեն կրնար կատա-

ըել մաքուր լեղուաւ մը, քանզի իրենց վերաբերած ընտանեաց անդամք կը խօսին խառն և աղաւաղեալ լեղու։ Ընտանեական յոռի վարչութիւնն է ընկերային չարեաց մեծագունից պատճառն. որով ոչ միայն մանկութեան թանկագին ժամանակը անպտուղ կը մնայ, այլ մեծամեծ խոչընդոտներ ճշմարիտ կրթութեան ուղին կը խափանեն։ Երբ պատանին դպրոցի շէմին վրայ ոտք կոխէ, ուսուցչին, եթէ կարող մէկն է, ոչ միայն նորա միտքն այն ատեն ստացածը չեղեալ պիտի համարէ, այլ մեծ դըժուարութեամբ պիտի սկսի արմատախիլ ընել սխալ դաղափարներ, հիմնայատակ կործանել չար սովորութիւններ և ապա ճշմարիտ կենաց հիմունքը դնել։ Այսպէս աղայք երբ դպրոց կը մտնեն մեծամասնութեամբ չեն այլ ինչ բայց դժուարագոյծ կրնճիռներ։

Յօդուածագիրն կը յուսայ որ այս համառօտ ակնարկը ծնողաց ուշը պիտի դրաւեն և նորա հետաքրքրութեամբ պիտի խուզարկեն և դործնական և օգտակար դիտեր պիտի հանեն յերջանկութիւն իւրեանց զաւակաց։

Ն. ԻՓՆԱԵԱՆ

Ծնողք՝ երբ կը խաբխբեն իրենց զաւակունս, այնպիսեաւ երկու դաս կ'ուսուցանեն անոնց, առաջինը ստախօս ըլլալ, և երկրորդը անոնց հաւատարմութիւնն ու վստահութիւնը իրենցմէ կորնչել։

Մի խոստանար զաւկիդ այն բանը՝ զոր կատարելու միտք չունիս։ Խոստումնդ զգուշութեամբ ըրէ և զայն կատարելու մասին միշտ հաւատարիմ գտնուէ։

ՇՈԳԵԿԱՌՔ

Այն անհուն գործունէութիւնը զոր ունի պարփակեալ շոգին իր ծաւալական ուժութեան պատճառաւ, միջին ժամանակաց մէջ ի յայտ եկաւ։ Ֆրանսայի մը Սալոմոն Բոլ զառաջինն յղացաւ 1615 ին զայն յօգուտ ի կիրարկանելու դաղափարը։ Ուրիշ Ֆրանսայի մը Տնի Բաբէն ի մանուկ սիրոյ զհետ եղաւ զայն յօգուտ ի կիր արկանել, մեծ գիւտի մը առաջին հիմնաքարը գետեղել, 1740 ին յօրինելով առաջին շոգեմեքենայն, որով բայուեցաւ գիտութեան և քաղաքակրթութեան առջեւ յառաջդիմութեան նոր հորիզոն մը։ Հետեւելով Բաբինի չաւդին այլ գիտնականք, յաջողեցան նորա գիւտն կատարելագործել, յօրինելով հետզհետէ նոր դրութեամբ, որ ընորհիւ շոգւոյ, արշաւասոյր կը վազէին անդնդախոր ովկիանոսներու և ծովերու վրայէ, եւ այսպէս կը լուծէին ծովային արագ հաղորդակցութեան դժուարին հարցը, որ նախ քան զԲաբէն բաղում գիտնականաց ուշադրութիւնը դրաւած էր, առանց վերջնական լուծում մը ստանալու։ Սակայն այսու հանդերձ՝ դարձեալ անլուծանելի կը մնար ցամաքային արագ հաղորդակցութեան խնդիրը, որ այն ատեն աւելի եւս զբաղեցուցած էր գիտնականներու միտքը, ի միջի այլոց եւ ի մասնաւորի Մթէֆիէնսի բաղմաբեղուն հանճարը, որ ուր ուրեմն յաջողեցաւ յօրինել շոգեկառքն, առաջնորդ ունենալով իւրեան զԲաբէն ի մեքենագիտութեան և այլ ականաւոր վարպետներ։

Աշխանց Բաբելի կամ այլ առաջնորդներու, անշուշտ բնական է խորհիլ թէ Սթէֆէնան չի պիտի կարենար իւր դիւան այնքան փառաւոր կերպիւ յարդիւնս ածել, եթէ չի ունենար Սթէֆէնս մը, թէպէտ այնքան հանճարը թերևս դանուէր ուրիշ հանճարեղ դէմս մը որ ընթանալով նոյն ուղղութեամբ, իրագործէր այնքան յաջողութեամբ իր գաղափարները, որքան յաջողութեամբ որ պատկեց ինքն Սթէֆէնսըն, դի անմահն Բաբէն իւր անմոռանալի դիւանովն ամեն դժուարութիւն պարզած էր և հարթած չորին յօդուտ քաղաքակրթութեան ի կիր արկանելու գաղափարն դրապէս հաստատելով։ Սակայն թող չենթադրուի թէ Սթէֆէնսի մը հանճարը, և իւր հանճարի այդ անժխտելի ապացոյցը և փառքը ժխտելու յիմարութիւն ունի այս տողերն դրող համբակն, քաւ լիցի, այլ կը ղարմանայ Սթէֆէնսի մը հանճարին վերայ և հիացեալ յապուշ կը կրթի Ցնի Բաբէնի հանճարին վերայ։

Չիարդ և իցէ մեր նպատակը չէ հակիրճ դրութեան մը մէջ երկու անհամեմատ հսկայ հանճարներն զուգակշռ ընել. խոտին մէջ սահող և սողացող ճճի մը չէ կարող ոչ դիտել և ոչ ալ չափել երկու ամպածրար լեռանց արտեւաններուն վերայ սաւառնող արծիւներուն ղօրութիւնը։

Շոգեկառքին պողպատեայ անվերջանալի սայրաձեւ դիծերը մխուեցան չատ մը աշխարհներու սրտերուն մէջ, անոնք դուրս վանեցին խաւարի և տգիտութեան ժահրը, և հոն ուղղեցին քաղաքակրթութեան լոյսն պլպլուն, և սակայն, երբ քաղաքակրթութեան մեծ ահվիրան ամենէն անճանօթ ու խաւարչուտ աշխարհներն թափանցելով՝ հեռաւոր երկիրներ իրարու զօրեց, հեռաւորութիւնները կ'արճեց, հաղորդակցութիւնները դիւրացուց, յայնժամ, ինչպէս ըսինք, յեղաշրջում կամ աւելի ևս բարեշրջում մը ի յայտ եկաւ ազգերու և ժողովրդոց փոխադարձ յարաբերութեանց, իւրեանց բարոյական, ընկերային, քաղաքային կենցաղ մէջ։ Հեռաւորութեան անանցանելի պատնէշները լինկան, յարաբերութիւնները դիւրացան այլ և այլ աշխարհայ մէջ, նախանձախնդրութեան ոգին զարգացաւ, յառաջադիմութեան և լուսաւորութեան շաւղին մէջ եռանդուն մրցում մը բացուեցաւ, արհեստք և ճարտարութիւնք նոր զարկ և թռիչք մ'առին, վաճառականութիւնը ընդարձակ սահմանի մէջ մնաւ, արդիւնաբերութիւնը մեծ զարգացում մը ստացաւ, գործարանները բազմացան հետզհետէ, փոխադրութիւնք դիւրացան ևայլն։

Իսկ շոգեյն, մանաւանդ շոգեկառքին դիւտէն առաջ, գրեթէ ոչինչ նախանձելի, ժողովուրդք գրեթէ մեկուսացեալ կ'ապրէին, իւրաքանչիւրը իրեն համար թուել ևեթ չանալով։ Յարաբերութիւնք շատ դժուարին էին, դի արագ հաղորդակցութեան միջոցները կը պակսէին։ Ցիրաւի շոգին կարճած էր ղգալապէս երկրին ծովային ուղեւորութեանց արդելքները, բազմապիսի դժուարութիւնքն, սակայն այդ շատ թերի էր տակաւին, դի անծայրածիր ովկիանոսներ պատռել անցնիլ, և երկու մեծ աշխարհներ իրարու միացնել, զայդ կ'ըմ-

բռնելմէ, մեծ քայլ մ'էր դէպ յառաջդիմութիւն. բայց ինչ վճռական քայլ մը, քանի որ հարկ պիտի լինէր՝ երբ տակաւին մեր յարաբերութիւնք ու հաղորդակցութիւնք լինէին յամառքի հետ, դաշտերէ, լեռներէ, սառ ըներէ, ձորերէ, անապատներէ անցնիլ, հազարաւոր մղոններ հեռի ընթանալ, և այս թերին պիտի կարենայր ընուչ չոգենաւը, անկարելի բան, այս վերջապահուած էր չոգեկառքին որ այսօր իր ըրահապատ իրանէն ժայթքելով հուր, մուխ և ջուր, կառքերու երկայնայիք տորմ մը կապած, կայծակի նման կը սուրայ, կ'արշաւէ հեռաւոր աշխարհներ, և մի քանի տասնեակ ժամերու մէջ կը կարէ այդ հազարաւոր վարսակ հեռաւորութիւնքն ընդ որս թերեւս չը կրնամք մի քանի տասնեակ տուրլոյ մէջ. Բարոյական, ընկերային կենցաղին մէջ չ'կայ նշանակելի երեւոյթ մը, նախանձախնդրութեան ոգին գոյութիւն իակ չ'ունէր, յառաջդիմութիւն չ'կար ոչ մտքի մէջ, արհեստք և ճարտարութիւնք կայուն ընթացք մ'ունէին, առանց զարդացման յայտարար նշաններու, արդիւնաբերութիւնը աննշան, վաճառականութիւնը տահմանափակ շրջանակի մէջ կը գործէր, ոչ փոխադրութեան միջոցներ կը պակսէին, գործարաններէրը կարի տակաւ կ'արտադրէին, համեմատութեամբ այժմեան վիճակին, ոչ մեքենաներն, արտադրութեանց արագ միջոցները, կը պակսէին բոլորովին:

Եթէ երբեք կ'ընդունիմք չոգեկառքին տուած անհամեմատ ծառայութիւնքն, յօգուտ քաղաքակրթութեան, պէտք է միևնոյն ժամանակ ընդունիմք Ցնի Բաբէիններու, Սթէֆենսոններու խոպառ մարդկութեան ըրած անհամեմատ գերազանց ծառայութիւնքն, և այդ ծառայութեանց դնահատումն պէտք է ի մեզ այն յարդանք ու երախտադիտութիւնն զարթուցանէ ղոր պարտի մարդկութիւն համայն այսպիսի մեծ անձնուրաութեանց, ամեն անոնց որք իրենց ուղեղը կը յոգնեցնեն ու կը մաշեցնեն մարդկութեան օգտին եւ յառաջադիմութեան համար, և նաև ամեն անոնց որք յաջողած են ի բայ փարատել այն արգելաթոյր ու թունաւ ամպերն տգիտութեան, որով աշխարհ և ժողովրդոց իմացական հորիզոնն կը պատէին:

ՅՈՎՀ. Մ. ԾԱԼԵՈՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

Առեւտրոյ քերմաբ Էլթին եկայ, գիւղաքաղաք մ'է այս որ հազիւ 20,000 բակիչ ունի, բայց Իլընոյզ նահանգին մէջ կարեւոր դիրք մը բռնած է իբր արտադրիչ կեդրոն. երկաթին ու կարագին համբաւը ընդհանուր Միացեալ Նահանգաց մէջ հռչակ հանած է և սոյն կենսական պիտոյից խընդրանքը ամէն ամիս կաւելնայ: Այս գիւղաքաղաքի Ֆարքս գետակին երկու ափանց վերայ հիմնեալ լինելով գեղազուարճ տեսարան մ'ունի, և երբ երեկոյին էլեկդրական լամբարք կը վառին, քաղաքն մոգական երեւոյթ մը կառնու: Կարի հաճոյական է, գիշեր ատեն էլեքդրական լուսով ողողեալ ծառաստանաց մէջ պտոյտ ընել և վայելել արուեստական լոյսն որոյ ներկայութենէն լուսինն կարծես իր ճառագայթներն յետս կը կոչէ երթալ մինչև խա-

ւարտած վայր մը լուսաւորելու ազնիւ նպատակաւ :

Ֆաքս գետակի խաղաղ և անդորր երեւոյին մանուանդ գիշեր ատեն տեղւոյն բնական տեսարանաց յաւելուածական գեղեցկութիւն մը կուտայ : Գործարանաց յառաջ բերած աղմուկն ու շինողը թոյրովին կը հանդարտի և այսպիսեաւ գիւղաքաղաքին գիշերները անսովոր վեհութիւն մը կ'ստանան:

Նիւ Եորքի, Ֆիլատէլֆիոյ և կամ Շիքագոյի նման աղմկալից քաղաքներու ժխորալից կեանքին վարժուած մէկու մը համար այս կարգի անդորրութիւն մը ամէն կերպով նոր և հանգստաւէտ է, եւ երբ քաղաքի կեանքն աւանի կեանքին հետ կը բաղդատեմ կատարեալ հակադրութիւն մը կը տեսնեմ: Աւաններու մէջ աւելի պարզութիւն կը տիրէ և տարակոյս չ'կայ Թէ Թուրքիացւոյ մը համար աւելի նախընտրելի է կեանքի ու յարաբերութեանց պարզութիւնը քան բարդ ու բաղաղրեալ քաղաքավարական ձեւակերպութիւններ որք մեզ Արեւելցւոցս համար Թուի Թէ այնքան լաւ չեն յարմարիր. և եթէ ոմն ջանայ իսկ այն պահանջմանց համակերպիլ կարծես Թէ խորթ կուգան:

Հոս երբ ճաշարանապետ մը ուզէ յաճախորդներ որսալ, կերակրատան առջև գտնուած մեծկակ զանգակն կը հնչեցնէ քանի մը րոպէն անգամ մը, երբ սեղանի վրայ ապատաւորն ուզել հարկ ըլլայ՝չուան մը քաշել պէտք է զանգակն հնչեցնելու որպէս զի ուզած հրամանդ կարենաս տալ: Հոս մարդիկ աւելի կրօնասէր են, եկեղեցիք հետեւաբար կիւրակէ օրեր ամբողջովին կը լեցուին ցբերան, մարդիկ և կանայք փոխան Թատրոն և կամ ուրիշ զբօսավայր մը գնալոյ եկեղեցի կը յաճախեն և յետ պաշտամանն կիւրակնօրեայ դպրոց յաճախորդաց Թիւն. բաղդատմամբ աւելի է հոս քան քաղաքաց մէջ, հոս մարդիկ աւելի ընկերական են և հիւրասէր:

Վաճառատեղիս հրապուրիչ ընելու համար երբեմն հարկ կ'ըլլար Արեւելեան տարազ մը հագնիլ, կուզային և հետս ամենայն քաղցրութեամբ կը խօսակցէին, յաճախ գիս իրենց տունը կը հրաւիրէին, հիւրասիրութիւննին արդարեւ գիս ամօթով կընէր: Հոս ըստ Արեւելեան դրութեան տան տիկինն, եթէ երբեք ըսպասուհի ունենայ ալ, ինքն անձամբ կը հսկէ իւր ճաշին և կամ ընթրեաց վերայ կամ հարկ եղած հրամաններն կուտայ և տան օրիորդն սովորաբար իւր մօր հետեւիլ սոիպեալ է.: Եւ դարձեալ, այն կարգի աւաններու մէջ օրիորդը աւելի պարզ, անմեղուկ և բարեկեցիկ կը Թուի քան մեծ քաղաքաց մէջ: Այս կարգի փոքր քաղաքներու մէջ մշակեալ բարեկամութիւնը ընդհանրապէս անկեղծ ու հաւատարիմ կ'ըլլան: Տիկին Բուք որ տեղւոյն նշանաւոր մէկ անձնաւորութիւնն է, օր մը վաճառատեղիս այցելեց և քանի մը տալերի առեւտուր ըրաւ, այդ առթիւ որպէս և միշտ շատ քաղաքավարութեամբ վարուեցայ իւր հետ որչափ որ կրնայի: Տիկինն վարմունքէս շատ գոհ մնաց և ինձմէ քանի մը բայլ հեռանալով՝ դարձաւ և իրեն ծանօթ մէկ բարեկամիս ըսաւ Թէ « շատ քաղաքավար է » զիս ակնարկելով, և բարեկամս ևս յաւելուածական գովեստիւ մը տիկնոջ դիտողութիւնն հաստատեց: Երեկոյեան սպհուն տիկնոջ կողմանէ հրաւէր մը եկաւ որ միւս օր կէս օրեայ ճաշի երթամ, յօժարաբար յանձն առի հրաւէրն : Ժողովրդեան մը ընտանեկան կեանքին նըկատմամբ կարելի չէ տակ լսելով և կամ կարդալով ուղիղ գաղափար կազմել: Ի վաղուց անտի միշտ փափաք ունեցած եմ Ամերիկացւոյն ընտանեկան կեանքը ընտ կարելոյն ուսումնասիրել, քաղաքացւոյն կեանքը աւելի ծանօթ էր

ինձ քան ուանաց ոյն և յանչափս ուրախ էի որ պարագայից բերմամբ պատուական առիթներ կունենայի Ամերիկեան ընտանեկան կեանքի խորերն մտանելու: Փոքր քաղաքներու մէջ, ինչպէս նկատել տուի այլատեսակ փոփոխութիւններ կան. ճարտարապետական ճաշակն ևս կը տարբերի մեծ քաղաքներու անհատական և հանրային շինուածոց ոճերէն: Հոս կոճղաշէն տուներ, որք քաղաքակիրթ Ամերիկացւոյն նախնական բնակարաններն էին, այլ ևս չեն տեսնուիր և ոտնց փոխան պարզ ու գեղեցիկ ճաշակաւ փայտաշէն տներ կանգնուած են: Այս բնակարանք մերթ ծառաստաններու մէջ պահուած կերեւին և այցելուաց հետ հաճելի կառոյց մը կընեն բաց խիթիկ խաղալով: Գրեթէ ամեն տան առջեւ մարգագետին կայ զոր սճման համեմատ յատուկ զոյթիով մը կը կարեն հանապարպէս: Տանց առջեւ ընդհանրապէս ծաղկանոցներ կըլլան զոր մեծ խնամով կը բուծանեն: Տիկին Բուք տունն ևս այս կարգի տանց կատարեալ օրինակ մ'էր: Կիրակնօրեայ դասէ վերջ զացի ըսա խոստան. տունը մէկ և փոքր ատկայն ընտանեաց անդամոց կը բաւէր և մերեւս բիչ մ'ալ կաւելնար: Տիկին Բուք, ինչպէս և ամեն Ամերիկացի տիկին, ծաղկանց չափազանց սիրահար են և եթէ առիթ մը տալու ըլլայ կրնան զբեզ ժամերով զբաղցնել ծաղկներու տեսակներն ու կենսագիրն պատմելով: Տարակոյս չկայ թէ այս սէր առ բնութիւն կարի ազնուացուցիչ հանգամանք մ'ունի. Տիկին Բուքի փոքր ծաղկանոցը ամբապնդեց այն գաղափարն զոր վաղուց կազմած էի, նկատելի թէ որքան ջանիւք և խնամօք անուցած էր այն ծաղիկներն որոց համար այնքան հպարտ կ'զգար. հպարտութիւն մը որ անմեղ էր և արդարացի: «Օ, ըսաւ Տիկին Բուք, անցեալ տարի այնքան չարաչար աշխատեցայ այդ ծաղկանց համար և այնքան տրտում էի որ իմ ջանից ալ արդիւնքն տեսայ ու վայելեցի: Տեսէք սա նուռնիաները՝ ասիկա ճիշդ այն տուն առնել տըուի երբ ծաղկանոցս իր գեղեցկութեան բարձրագոյն աստիճանն հասած էր:» Մոռցայ յիշելու թէ մեծկակ կաղնի մը ձգուած էր բակին մէջ որ սճի անարգել: Ամերիկացիք վայրի ծառերու մեծ ներդաշնակութիւն կը ցուցնեն ընդհանրապէս: Եթէ մայթերու վրայ զործաւորք ծառի մը հանդիպին, ճամբայ շինուած տանին, կը Թողուն ծառն իր վիճակին մէջ որ երթայ ուզածին պէս սճի ուռճանայ: Այս ըսածս քաղաքներու մէջ ասկի նկատելի է ուր բնակարանք ու ծառեր այնքան առիթ չեն զտներ սճելու:

Բնարեկեցիկ և յաւէտ հարուստ Ամերիկեան ընտանեաց մէջ օտարազգի այցելու մը առաջին բանը զոր կը նկատէ կը լինի կարասեաց և առ հասարակ զարդարանաց չափազանցութիւնն: Սեղաններու և դարակներու վրայ այլ ևս տեղ մը ձգելու տեղ Թողուած չէ. ոտն փոքր արձան մը, անգ հնդկական պնակ մը, բիչ մ'անդին ճարտնական գաւաթ մը, մինչ այս կողմը սեղանի մը անկիւնը կայ Արքական ծխափող մը, զոր հաւանականապար անցեալ տարի Միսուէլի վրայ գտնուղ Արքական պազարեն գնած են իբր յուշիկ: Միով բանիւ սեղանն զարդարանօք ծանրաբեռնեալ է: Բիչ մ'ալ դա պատին նայինք, տես նա գեղեցիկ դաշտանկարն վայելուչ շրջանակի մը մէջ առնուած, անդ կը տեսնուի գեղջկական կեանքի պարզութիւնը ու հրապոյրներն, Եկեղեցւոյ մը զանգակատունը կերեւի ի հեռուստ ծառոց մէջ պահուած, դէպ յարեւմուտ մերձեցած է և գիւղացիք տուն կը վերադառնան ուրախ զուարթ. օրւան գործերնին կատարած ըլլալու խորհուրդն կարծես իրենց դիմաց վրայ առանձին գոհունակութեան մը

դրոշմը ձգած է: Այն նկարի աջակողմը ուրիշ մը կայ Զուիցերական տեսարաններէ օրինակուած, ձախակողմը ուրիշ նկար մը ապառաժ լեռներէն միայն մանրանկարն, քիչ մը վարը դարձեալ արեւմուտքի մը պատկերը յորում նկարիչն աքանչելի հանճար ցոյց տուած է արեզական կարմրուկ ճառագայթներն լճակի մը հանդարտ ջուրց վրայ ձգելու մէջ: Հոս ալ պատերն ամբողջ ծածկուած են պատկերներով: Վերջապէս որ կողմը դարձնես աչերդ կը տեսնես առատութիւն մը:

Փիչ մ'ալ երթանք սեղանատունը, հոս տեսնուած մաքրութիւնը և տիրող կանոնաւորութիւնը հնար չէ երեւակայութեամբ ըմբռնել: Ամերիկացիք մաքրութեան վերջին ծայր պաշտպան ազգ մ'են ասոր այնպէս կը դաւանին Թէ մարդոց նախնական պարտականութիւնն է Աստուածապաշտ ըլլալ, և երկրորդականն մաքուր ըլլալ գործնականապէս:

Պահ մ'ալ տան տղուն վրայ խօսինք, Հէրի՝ Տիկին Քոքի միակ զաւակն ու աչաց լոյսն է, հակիւ քաղաքներէ տարեկան, խելօքիկ ու հանդարտ բնաւորութեամբ, վերջին աստիճան ազնիւ երիտասարդ մ'է սա: Երբ խօսի քնաւ չաճապարեր, աւելի կը նախընտրէ յաճախ չխօսիլ, սակայն երբ խօսելու ըլլայ ըսածը լաւ մը կը կշռէ, ազնիւ յատկութիւն մը որ աւելի տարուք անձանց վրայ կը տեսնուի՝ քան այս տարիքը եղող երիտասարդի մը վրայ: Հիւրանոցի սեղաններէ միայն վրայ կատակել կերթեին կարգ մը Ներկեր, հանդեսներ ու ամառներնէ՝ որոց ամենուն բաժանորդ է Հէրի, և կը սիրէ զանոնք վայելել: Հետաքրքրանօք զոյց Թէ ըստ բաւականի հմտութիւն ունէր Հայ և Անկլիքան եկեղեցւոց ս. թնաւորութեանց վերաբերմամբ: Ուրիշ երիտասարդաց պէս սիրաբանութեամբ ժամանակ վատնելու վարժուած չէ այս Պարոնը: Իր պարապոյ ժամերն կամովին կը նուիրէ ընթերցանութեան և ծնողք քնաւ ջանք ու ծախք խնայած չեն ընտիր գրեանց Ժանգարան մը յարդարելու մասին: Ծնողք և որդի կատարելապէս երջանիկ զոյց, և ինձ կը Թուի Թէ ապերջանիկ ըլլալու ալ մասնաւոր պատճառ մը չունէին:

ՀՈՒԼՄԱՅ

(Շարունակելի)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՈՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

(ՈՒՕԾԻՆԳԹՐՆ ԸՐՏԻՆՆ)

Քանի որ Եւրոպայի մէջ սոսկական դիտող մ'եմ, և անոր կռիւներէն վէճերէն կարելի եղածին չափ հեռու կը պահեմ անձս, ի նկատի առնելով կը զգամ Թէ փոքր ինչ կը նմանիմ խաղ մը դիտողի՝ որ, առանց ո և է անպահական ճարտարմտութեան, իրմէ աւելի լաւ խաղցողներու սխալը կը նշմարէ: Այս զգայման չէզոքութիւնը կարող կ'ընէ զիս նկարագրի բազպատութիւն մ'ընել ընդհանուր խաղաղութեան այս ժամանակամիջոցիս մէջ՝ երբ Եւրոպիոյ զանազան ժողովուրդք որ այնչափ երկար աւուրք ի վեր բաժնուած են պատերազմներով կը բերուին քովէ քով աղգայ այս մեծ ժողովատեղւոյն մէջ: Բայց սակայն չենք կրնար ուրիշ երկու աղգեր ճշդիւ ի բաղդատութեան դնել որչափ անգլիական ու ֆրանսականը: 1815ին յաջորդող խաղաղութեան ժամանակ ամեն դասու անգլիացի այցելուները ողողեցին Փարիզ: Աստնք կը դիմէին ամենէն հետաքրքրաշարժ

ղբօսավայրերը, կը ընուին հասարակաց պարտէզները, ճեմելիքները, արճարանները, սալոնները, թատրոնները, մէկտ ի միասին խառնուելով, առանց սակայն ընկերակցելու ֆրանսացւոյ: Այս երկու ազգերը կը նմանին երկու տարբեր գոյն ունեցող թելերու որք իրարու կը փաթթուին, այլ երբեք չեն խառնուիր:

Անգլիական տունը ի յայտ կը բերէն անվերջ դիմայարակութիւն մը (contrast) և կը թուի թէ կը գնահատեն պիտինք իրարու նման չըլլալնուն համար: Բայց տակաւին իւրացանելի ունին իրենց յատուկ արժանիքը որ իրարու յարգանք կ'առթէ: Ֆրանսական հանճարը արագաթիռիչ և գործօն է, կայծակի արագութեամբ խորհելու առարկաներ կը դանէ, յանկարծական ոստումով մը հեռաւոր եղերակցութեանց կը հասնի, և իր մտաբերութիւնք դրեթէ անմիջական են: Անգլիական հանճարը նուազ փութկոտ է, բայց առաւել յարատեւ, նուազ յանկարծական, այլ իր մտաբերութեանց վրայ առաւել վստահ: Ֆրանսացին իր շատութեան և յղգղդութեան ազատաւ, ղգայնանց բազմապատիկ վայելուիներ կը դանէ: Նա կը խօսի և կը գործէ անմիջական ապաւորութեանց տակ, քան մտածկոտ խորհրդածութեան: Ֆրանսացին, ուրեմն, աւելի ընկերային և յարաբերական է. ուստի նա կը սիրէ ակմբահոյլ ժողովները և հասարակաց ղբօսավայրերը: Անգլիացին իր բնութեամբ աւելի խորհող է. նա կ'ապրի իր խորհրդոց աշխարհին մէջ, և կը թուի ըլլալ աւելի անձնավստահ: Նա կը սիրէ իր առանձնասենեկին հանդարտիկ մինակիւնը, նոյն իսկ երբէ յօտար երկիր դադրի, նա իր լռասէր բարուք իր շուրջ եղողներուն պատկառանք կ'ազդէ, և ակնածու կերպարանքով կը շրջագայի մտաղրաղ ու մենիկ, իբրեւ թէ իր մարմինն ու հոգին իրարու հետ անբաժան կը կոճկըուին...:

Ֆրանսացիք մեծ լաւատեսներ են: Թռչնոյն աւետն բարիք կ'իւրացնեն և անցեալ հաճոյից վրայ կ'ուրախանան: Որչափ ալ որ ամպերը գոռան եւ մթագնին երկինք, թող վայրկեան մը, սակայն, արեգակն ճառագայթէ, ահա դուրս կը նետուի մոգական Ֆրանսացին, կիլոակիի հաղուստով և կիլոակիի ոգիով: Ջուարճ իբրեւ թիթեռնիկ, իբր թէ իւր արեգակն մշտաշող ըլլար, ժուռ կը յածէ թեթեւաբայլ: Բայց թող արեգակն մինչեւ այն աստեն այդպէս չողալաճաճագայթած չըլլայ, ամպիթաթմը սակայն երեւի հեռաւոր հորիզոնին վրայ, պղուշաւոր անգլիացին անվստահ կը դեգերի, անձրեւանոցն արմուկին տակ առած, վախնալով որ չըլլայ թէ տարափի բռնուի:

Ֆրանսացին մանաւոր յաջողակութիւն ունի փոքր բաները մեծանի ընծայելու: Ոչ ոք կրնայ գոյղն միջոցներով ըլլալ այնչափ գոհ ու երջանիկ, ոչ ոք նուազ ծախքով մը կրնայ ղուարթ կեանք մ'անցուներ, որչափ Ֆրանսացին: Նա իւր ապրելու ոճը կ'ոսկեզօծէ և իւր ունեցած ոսկիները ծեծելով կը դարձնէ ոսկեառերեւներու: Անգլիացին սակայն բնութեամբ ու վայելուիներով բազմածախ է յոյժ: Նա կը գնահա-

տէ ամեն բան, թէ օգտակարն և թէ զարդականն, ինչ որ ալ արժէ։ Նա ցուցնելով դոհ չըլլար, մինչեւ որ ունեցածը կատարեալ չըլլայ, ինչ որ կը ցուցնէ անգլիացին՝ խորութիւնը մակերեւոյթին հաւասար է։

Ֆրանսացիին բնակարանն, իրեն նման, զուարթ ու աղմկալից է։ Նա կը բնակի մեծ պանդոկի մը խորշն. պանդոկի մը՝ որ ունենայ լայնակամար դուռ մը, յատակեալ բակ մը, բաւական լայն աղտոտ քարասանդուխս մը, և իւրաքանչիւր դասիկոնին մէջ բազմանդամ ընտանիքներ։ Աղմուկ և չշուկ է նա բոլորովին։ Բարեկենցութիւն և խօսասէր է իւր ծառայից հետ, ընտանի իւր դրացեաց հետ և քաղաքավար հանդէպ բոլոր աշխարհին։ Որ և իցէ անձ կրնայ մուտք ունենալ իրեն և իւր առանձնարանը, նոյն իսկ իւր ննջասենեակը բայ է իր այցելուներուն, ինչ որ ալ ըլլայ խառնակ վիճակը։ Եւ այս ամենը կ'ընէ ֆրանսացին ոչ թէ իւր մանաւանդ հիւրասիրի ղգայուէն դրդեալ, այլ այն առնչասէր բնաւորութենէն որ իւր նկարագրին վրայ կը տիրէ։

Անգլիացին, ընդհակառակն, ինքզինքը կը ծածկէ բոլորովին իրեն պատկանող կղմինարեայ կալուածատան մէջ։ Նը փակէ իւր փողոցի դուռը. կտրած ապակիներ կը շարէ իր պատերուն երկայնութեամբը. մարդաթակարդ (Man-trap) կը հաստատէ իւր պարտիզին մէջ, կը շրջապատէ ղինքն ծառերով և վարդոյրներով, կը նայատայ իւր խաղաղիկ առանձնոյին մէջ, և կ'երեւի թէ իսրապէս համոզուած է հեռի մնալ աղմուկէ, ցայգահանդէսէ և ընկերութենէ։ Իւր բնակարանը, իրեն նման պատկառելի և անասպնջական երեւոյթի մ'ունի։ Բայց, այսու ամենայնիւ, ո՛վ որ անոր ընդունելութեան կ'արժանանայ, բարեբաղդ է յոյժ. վասն զի այդ որմերէն ներս պիտի գտնէ չերմ սիրտ մը և չերմավայր։

Ֆրանսացին հանճարով կը դերազանցէ, իսկ անգլիացին բնութեամբ։ Մին ունի զուարթ երեւակայութիւն, իսկ միւսն ճոխ խոկումներ։ Առաջինը լեցուն է ղգայողականութեամբ, դիւրազգած և ենթակայ ընդոստ ու մեծ յուզումներու, որք սակայն չեն տեւական։ Անգլիացին աւելի դանդաղ է. ոչ այնքան դիւրաւ չարժուի. այլ ընդունակ դերբնական անհուն ազդեցութեանց բարձրանալու։ Այս երկու հակընդդէմ բնաւորութեանց պակասութիւնը այն է որ ֆրանսացին ախոյժութիւնը կը նմանի ջուրին վրայ երեցած պղպջակին որ չտեւէ փոխուելով կ'ըլլայ վրիպուր. իսկ անգլիացիին լրջութիւնը ջուրի մը, որ կանգ առնելով կը թանձրանայ։ Երբ այս երկու նկարագիրներն միջակ առաձգանի մը վրայ բերուին, ֆրանսացին իր հեռանդոտութենէն կապտելով քիչ մը, և անգլիացին՝ իր ծանրութենէն՝ երկուքն ալ դերբնական պիտի գտնուին։

ՅՈՎՀ. Ե. ԴԱՊԱՏԱՅԵԱՆ

յ'Զմիւռնի

Այն անձ՝ որ բարեպաշտ լինել կը ձեւանայ, սակայն, իր հանապազօրեայ աշխատութեանցն ու գործառնութեանցը մէջ այնպէս ըլլալը չ'տեսնուիր, կեղծ ստակի պէս է որ կանուխ կամ ուշ պիտի յայտնուի։

ՎԷՊ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Ի ԼՈՄԱՐԹԻՆԷ

ՄԱՍՆ Ը.

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՔԵՆՕՎԱՓԷԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 226)

Ուժին կամ տան օրէն տան մէջ իմ ներկայութեանս այնպէս սովորեցաւ որ այլ եւս իրեն ընաւ նեղութիւն չէի պատճառեր։ Գիտէր որ ես իր տիրոջ ամենէն սիրելի բարեկամն էի։ Հետեւապէս անոր վրայ ունեցած յարգական սէրն ինձ կուտար։ Ամէն գատ, մէկու մը ծառայելու եւ ծառայած անձին ալ յարգական սէր տալու ընդունակ էր։ Բոլոր իր ծառայութիւնը երախտապարտութեան զգացմամբ եւ գոհ սրտով ընելու ընական միտում մ'ունէր։ Ինքզինքն երջանիկ կը համարէր անոնց ամէն վախճաքները կատարելու մէջ՝ մանաւանդ իմ վիճակս ալ իր վրայ մեծ ազդեցութիւն ունէր, կը պանծար զիս կրցածին չափ իր մեռեալ տիրոջ տեղ բռնելով՝ զի գիտէր թէ իր տէրը մինչ կենդանի էր մեծ գորով ունէր իմ վրայ։ Տանը պատուոյն եւ հիւրընկալութեան վայելչութեան չատ լաւ զգուշութիւն ունէր, մանաւանդ տան պարապ մընալէն եւ հիւրընկալին մահուանէն եւոք։ Ամեն բանի կը վերթար, իր տիրոջ կենդանութեանատենէն գիտեր իմ համոյիցս ինչ ըլլալը։ Երբեք նոյն իսկ մօրս տանը մէջ այնչափ ուշադրութեամբ եւ վայելչ կերպիւ կատարուած չէին ուզածները։ Երբեք գիրքերս ու թղթերս սեղանին վրայ իրենց ծալքերովին ու բաց էջերովին ճշդիւ դրածիս պէս գտնուած չէին փոշիները առնուելէ եւոք։ Երբեք անտառներու մէջ երկար ատեն ըրած որսորդութենէս վերադարձիս՝ աւելի լաւ չէի դըտած ուտելեացս պատրաստութիւնը։ Այն լերանց սովորութեանը պէս երեկոյեան ճաշերնիս խոհանոցը կընէինք ընկուզենեայ թանձր եւ երկայն ու նեղ սեղանի մը վրայ։ Սեղանին ծայրը Բենովափէ իր տիրոջ կենդանութեան ատենը ըրածին պէս ծածկոցը կը տարածէր, պնակ, պատառաքաղ եւայլն կը դնէր, սեղանին երկու կողմի նստարաններէն միոյն վրայ կը նստէի։ Միւս ծայրն ալ ծածկոց չ'կար, այլ միայն սկուտեղ մը ու հոգի պնակ մը, որոց մէջէն աղախինն իր թանն ու աղցանը դդումը կամ կաղամբը կառնէր ինձ հետ, բայց տեղւոյն սովորութեանը համեմատ պնակը ձեռքն առած ոտից վրայ կուտէր նոյն տանն ծառայելով ինձ, ցերեկուան պէս խոհանոցին մէջ աստ անդ երթալով դալով, վառարանը հրահրեցնելով, կարագը զարնելով, չաղանակներ խորովելով եւ իր հացէն պատառներ նետելով շանը, որ նստած զանի կը լրտեսէր եւ որուն աչքերը անոր ձեռքէն չէին վրիպիր։ Իսկ ես իր տնտեսութեան եւ ընտանեկան սովորութեանց մասին բնաւ բռնադատել չէի ուզեր, եթէ զինքը ըտիպէի որ նստի իմ դիմացս, պիտի դժուարէր ու վշտանար։ Միայն թէ կամաց կամաց գատարկակեաց լեռնականաց պէս սրմուկներս սեղանին վրայ դրած ճաշելով հետը կը խօսակցէի։

Ճաշելէ եոք վառարանին կը մօտենայի, որուն մէջ վայրկեանէ վայրկեան եղեւնեայ չառաչող տաշուկներ կը նետէր։ Սրունքներուս մէջ տեղ հրացանիս իւղոտ փողն ու սկահակը կը չորցունէի, կապիչ կոշիկներս կը քակէի եւ հետեւեալ օրուան համար վառարանին դէմ կը կակղցնէի։ Բենովափէ սեղանը կը ժողովէր, սըպնակներուն մէջ եղած աւելորդները հաւերուն առջեւ կը դնէր, բարձր ծխնելոյղին սեւ քարէն կախուած երկաթեայ ծայրով կանթեղը կը վառէր, յետոյ ինձմէ քիչ մը հեռւօք կը նստէր եւ գարնան եղանակին մէջ մանուած ձերմակ հաստ բուրդով գուլպայ կը հիւսէր։ Այն ատեն օրուան միւս ամեն պահերէն աւելի երկարօրէն եւ ընտանեբար կրնայինք խօսակցիլ, մինչ գրսէն ջրվէժին ու ներսէն չառաչող կրակին ձայնը միայն կը լսուէր։ Կը խօսէր մեռեալ տիրոջն ու անոր առաքինութեանց՝ աղքատութեան եւ այն անապատային կենացը վրայ՝ ուր զինքը

դրեր էին կարծես իր բնական փայլն ու տաղանդը ծածկելու համար որք Աստուծոյ եւ աղքատաց աչերէն զատ ամեն աչքէ ծածկուած դաղտնիք մ'էին։

Այս եւ ասոնց պէս խօսակցութեանց մէջ Թշուառ աղջիկն բնաւ իր անձին վրայ չէր խօսէր։ Առաւել կը մտածէր մեռեալին թողած չանը, կարասեացը եւ բուսոցը քան թէ իր վրայ։ Թերեւս կը խորհէր որ նորեկ ժողովրդապետը գինքն իր քովը կառնուր իբրեւ զանգակահարն Ժոսըլէնի կամ թէ գիւղին ընտանեաց մին կառնուր գինք իբրեւ բաղանիւնի, եւ ձրի հաց ու արջառներու ախոռին մէջ ապաստանարան մը կուտար իրեն։ Այս խեղճ աղքատ աղջկան վրայ կը ցաւէի, գի ես ալ հարուստ չէի այն ատեն, եւ կը տեսնէի թէ Ժոսըլէնի պարտքերը, հիւանդութեան ու թաղման ծախքերը վճարելու համար կահ կարասին ծախուելէ վերջ միայն երկու բան պիտի մնար, չունն ու թռչունները։ Բայց Բենավաիէ ասոր վրայ չէր մտածէր, այլ ընդհակառակն չարունակ իր յիշողութեանը մէջ կը փնտռէր թէ արդեօք իր տիրոջը պարտքերէն մնացուած բան մը կրնայ ըլլալ։ Չէր ուզեր որ մինչ իսկ յարդի չիւղ մը կամ ապի հատ մը ձգէ իր տիրոջ պարտքէն իւր խղճին կամ յիշողութեանը մէջ։ Իսկ ես կը մտածէի թէ, քանի որ աղայութենէս ի վեր գանի միշտ հոն տեսնելով երբեք խորհած չէի իր ինչքէս հոն եկած ըլլալը եւ թէ անկէ բաժնուելուն ինչ կարեւորութիւն ըլլալը, գի Ժոսըլէն, իւր աղախինն ու տուները աչացս առջեւ իբրեւ մէկ էակ եւ անբաժանելի ամբողջութիւն մը երեւցած էր, եւ կը կարծէի թէ ինչքէս որ էր միշտ այնպէս պիտի մնար։ Մահը մտացս մէջ խնդիր մը չառաջ բերաւ, զոր երբեք չէի խորհած, այն է, աղախնոյն ուսումից հոն եկած ըլլալը, եւ թէ ուր պիտի երթար կամ ինչ պիտի ըլլար։ Վերջապէս հարկ եղաւ ասոր վրայ խօսիլ իրեն, եւ երեկոյ մը հաչէն եւրք վառարանին չառաջեմն միջոցին կանխեղին լուսոյն, գեռ արեւուկս սեղանին վրայ, գլուխս ալ ձեռացս մէջ առած նստած էի՝ աղջիկն ալ իր դործը լմնցուցած անկիւն մը քաշուէր դուլպայ հիւսելով կ'զբաղէր։ Այս խաղաղ եւ վառարանին քով ժամայոյզի մը ճոճանակին ձայնին նման իր ձեռաց ասեղներէն ելած միակերպ ձայնը գիս իմ մտախոհութենէս սթափեցնելով՝ համարձակութիւն տուաւ ինձ կարեւոր խօսակցութիւն մը բանալու հետը։

(Շարունակելի)

ՄԻՀՐԱՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՆԴԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻՆ
Ի ՊՐՈՒՍԱ.

	դահ.
Նախորդ դումար՝	11801,½
Տօք, Հիլտան 40, Թօմըճ 10	50
Տօք, Աբօթօլիտես 10, Տալապիրաս 20	30
Վաճիս 5, Կրօս 5, Ոմն 5	15
Նազմի 5, Քեամթիպեան 5	10
Մանուալաքա 10, Բլուօղլու 10	20
Ա. Պրօթ 20, Սօլարի 20	40
Պրուքնըր 5, Սթօրք 17½	22,½
Շօլըր 20, Առաքելեան 20	40
Տէվլէթա 20, Պայ 40	60
Տը Պօթօն 10. Գ. Շիրաճեան 44	54
Պանտըրմայէն Կ. Խամիեան	20
Կ. Հաւկիթեան 5, Ե. Ք. Ընկ. 20	25
Ա. Հաւկիթեան 5, Կ. Ծովհաննէսեան 5	10
Ս. Համբնեան 10, Ս. Մարեան 10	20
Ս. Բարաղեան 5. Ա. Փիրէնեան 10	15
Ա. Աբրահամեան 10, Պ, Զէրչիեան 5	15
Ց. Դանէլեան 5, Օ. Նիկողոսեան 5	10
Ց. Ուզունեան 5, Ա. Կիւմիւշեան 5	10
Պ. Կէվսպօլեան 5, Գ. Խաչատուրեան 10	15
Պէյլէրեան 5, Թագուր 5	10
Ս. Սէրայտարեան 5, Թագուհի 5	10
Ա. Թոփալեան 10, Գ. Տէտէեան 10	20

Գ. Արզումանեան 10, Ց. Ծրէնկեան 10 — 20
Մ. Արզումանեան 10, Ս. Արապաճեան 10 — 20
Ց. Բուժեան 10, Ա. Կէլիպօլեան 10 — 20
Ց. Յակոբեան 10, Տիկ. Ուզունեան 10 — 20
Ս. Մինասեան 20, Մ. Սէհոխեան 10 — 30
Տէր Անտօնեան 5, Աչակերտուհիք 10 — 15
Խրիմեան 10, Տիկ. Աբրահամեան 10 — 20
Ց. Տուտիբաբաղեան 20, Ց. Վարդանեան 20 — 40
Մ. Խամեան 20, Տիկ. Արզմանեան 20 — 40
Ց. Լուսինթաղեան 20, Վահան Քհն. Սէօլէզ 20 — 40
Ս. Երամեան 10, Փ. Կուրեան 10 — 20
Ց. Տէրէճեան 10, Յ. Խաչատուրեան 10 — 20
Ց. Զարիկեան 10, Ց. Կուրեան 10 — 20
Տիկ. Կուրեան 10, Մ. Կուրեան 5 — 15
Ս. Կուրեան 5, Վեր. Մահչիկեան 10. — 15
Տիկ. Մահչիկեան 5, Յ. Մահչիկեան 5 — 10
Յովսէփ 5, Ս. Շահպազեան 5. — 10
Օր. Տէրճեան 5, Մ. Սարեան 5. — 10
Գ. Մեծպենկեան 5, Ղ. Պասմաճեան 5 — 10
Գ. Նալճեան 5, Գ. Քարաճեան 5, — 10
Յ. Գարատայեան 5, Ս. Զաքարիկեան 5 — 10
Թ. Սարեան 5, Մ. Պէրպէրեան 5 — 10
Թ. Պօյաճեան 5, Պ. Շահպազեան 5 — 10
Խ. Շէրիմեան 5, Վ. Օվակիմեան 5. — 10
Օ. Ձօղրեան 5, Մ. Կէօզիւմեան 5. — 10
Մ. Դուռսեան 5, Հ. Սարեան 5. — 10
Մ. Հասոեան 5, Գ. Զաքարիկեան 5. — 10
Գ. Բիւթաղեան 5, Ց. Պասմաճեան 5 — 10
Թ. Մալխասեան 5, Թ. Ճղլեան 5. — 10
Ց. Տասոեան 5, Ո. Հայրապետեան 5. — 10
Զ. Երէմեան 2, Ց. Յովսէփեան 1. — 3
Խ. Լեակեան 1, Ց. Հայրապետեան 2. — 3
Գ. Գարատայեան 2, Ց. Խաչեան 2. — 4
Ց. Ակօեան 1, Ս. Սիմոնեան 2. — 3
Ոսն 2 ½, Ց. Գարագաշեան ½. — 3
Ս. Տէլէնեան 2, Ա. Խոպիրեան 1. — 3
Ց. Բալաեան 2 ½, Օ. Գարատայեան 2 ½ — 5
Պօղոս 2, Ց. Կըկրեան 2 ½ — 4 ½
Խ. Հզըրեան 2, Ց. Պէրպէրեան 2. — 4
Յ. Օվահեան 2, Ն. Թէքիրեան 2. — 4
Յ. Պէրպէրեան 2, Ցարութիւն 2. — 4
Թ. Խաչօեան 3, Ն. Մարտիկեան 2 — 5
Պ. Սարեան 5, Ա. Ալթունեան 5. — 10
Գ. Մարկոսեան 2, Գ. Համբարձումեան 5 — 7
Ց. Սողոմոնեան 5, Պէյքըր 30. — 35
Գասթէմունի, Տէր Աբրահամեան — 40
Տիմիթրի 20, Լօքսանտրա 10 — 30
Հահի Մաքսուտ Պրուսա — 120
Գ. Խոինճիքլեան Պանտըրմա — 5
Կ. Թաշդալըրանեան ճէրրահ — 20

Համագումար դահ. 13,140 ½

Սրտագին ջերմ շնորհակալութիւն։

Պրուսա — Գ. Պ.
Նոյ. 1894

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անցեալ ամսոյն կարեւոր դէպքերն էին Ռուսիոյ Ալէքսանդր Գ. կայսեր հիւանդութիւնն ու մահը, եւ նորա անդրանիկ որդւոյն Նիքոլա Ալէքսանդրովիչի յաջորդելն իւր հօր, Նիքոլա Բ. կայսր անուամբ։ Այս կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցան Հոկտեմբեր 20ին հին տոմար Հինգշաբթի օր մէջօրէէն ետք ժամը երկուքը 20 րոպէ անցած, եւ որդին համայն Ռուսիոյ կայսր ըլլալով՝ կէս պիշերէն չորս ժամ ետք Լիվատիայի պալատան եկեղեցւոյն հրապարակին մէջ ընդունեց նախ մեծ դուքսերուն, յետոյ պալատականաց եւ ապա իւր հետեւորդաց հաւատարմութեան եւ հնազանդութեան երդումը։

Հանգուցեալն անորը, Դանիոյ ալեզարդ թագաւորն, փեսին մահը իմացաւ այն պահուն երբ Տօմի Բողոքական եկե-

ղեցիէն կընդէր իր ապարանքը երթալու, անդ անմիջապէս ի ծուռն խոնարհեալ գոչեց բարձրաձայն՝ « Ամենակալին կամքը ըլլայ մեզ զօրավիդ » նոյն առեն կարտասուէր յորդառատ։

Հանգուցեալին մարմինը հետեւեալ օրն զմռսեցին եւ դրին պալատան եկեղեցւոյն մէջ, ուստից պիտի փոխադրուէր Օտեսա մեծաշուք հանդէսով, եւ անկէ ալ յատուկ կառախումբով Բեդրոպուրկ պիտի տարուի ու հոն վերջապէս պիտի դրուի Ս. Պետրոս եւ Պօղոս եկեղեցւոյն մէջ կայսերական ընտանեաց դամբարանը։

Ալեքսանդր Գ. որ Մեծն Պետրոսէ ի վեր 13րդ կայսրն էր, ծնաւ 1845 Փետր. 14/26 ին, հետեւապէս 50 տարու մեռաւ յետ 13 տարեաց գահակալութեանը։

Անգղիական, Աւստրիական, Գերմանական Ֆրանսական եւ համայն Եւրոպական մամուլք միահաղոյն յոյժ բարձր եւ գեղեցիկ ներբողներ կը գրեն Ալեքսանդր Գ. ի խաղաղասէր բնաւորութեան վրայ, եւ ընդհանուր կերպով վստահութիւն կը յայտնեն թէ, Նիքողա Բ. Զարն եւս պիտի պահպանէ իւր հօր աւանդութիւնները։ Այս ընդհանուր համոզման այժ տուած է Ամերիկեան Նիւ-Եորք-Հերալդի Բեդրոպուրկի իւր թղթակցէն ստացած հետեւեալ հեռագիրն. «Բեդրոպուրկի մէջ չատ բարձր քաղաքական դիրք ունեցող անձնաւորութիւն մը ապահոված է թէ՝ Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ որ եւ է փոփոխութիւն պիտի չ'մտցնէ Նիքողա Բ.։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ սակայն նոր Զարը կուզէ հօրմէն տարբեր ուղղութեան մը հետեւիլ։»

Ալիս իշխանուհին, նոր Զարին խօսեցեալն, այժմ քսան երկուք ու կէս տարեկան է։ Հէսի Մեծ-դուքսին՝ հանգուցեալ Լուի Դ. իշխանին կրտսեր աղջիկն է որ իր մօրն ալ մեռնելէն ետք ասկէ 16 տարի առաջ՝ կը մնար իր եղբօր Էռնէսթ-Լուի Մեծ-դուքսին քով, Տարմշթատի, ապարանին մէջ զոր հայրերնին կառուցանել տուած էր օգնութեամբ իր զոքանչին Անգղիոյ Թագուհւոյն։ Ընտանեկան կեանքը Տարմշթատի արքունեաց մէջ, լիովին կը պատասխաներ իշխանուհւոյն սարգասէր ճաշակներուն։ Ասոր համար ի սկզբան սակաւ ինչ վարանեցաւ, երբ պիտի նշանուէր գահաժառանգին հետ։

Ամուսնութիւնը տեղի պիտի ունենայ սուգի օրերը անցնելէն ետք։ Սուգն ի Ռուսիա ըստ օրինի մէկ տարի է վհատպետի մահուան համար, չորս եռամսեայ բաժնուած, իւրաքանչիւր եռամսեին թեթեւնալով։ Ա. եռամսեին մէջ թատրոնք բոլորովին փակ կը մնան։ Մասնաւոր տօնի կամ հանդէսի օրեր սուգը կրնայ դադրիլ։

— Անցեալ ամսոյն ուրիշ մէկ կարեւոր դէպքն ալ Կոմս Քաբրիվիի Գերմանիոյ վարչապետութենէն ու արտաքին գործոց նախարարութենէն հրաժարիլն է, ինչպէս Էօյլէնպուրկ կոմսին ալ Բրուսիոյ վարչապետութենէն եւ արտաքին գործոց նախարարութենէն հրաժարիլն։

Կայսրն այս երկու վարչապետաց հրաժարականներն ընդունելով՝ Գերմանիոյ եւ միանգամայն Բրուսիոյ վարչապետ կարգեց զՀօհէնլօհ իշխան որ Ալզաս-Լոռէնի փոխարքայն էր եւ նոյն տեղւոյ արտաքին գործոց նախարարն պիտի Բիօլլէր եւս Բրուսիոյ վարչապետ կարգեց։ Հրաժարեալ երկու վարչապետաց միջեւ լանդրոյ մը նկատմամբ տեղի ունեցած անհամաձայնութիւն մ'էր սոյն փոփոխութեան պատճառ, վասն որոյ կայսրն միացուց երկու պաշտօնները յանձին Հօհէնլօհ իշխանի որպէս զի այնպիսի անհամաձայնութիւն մը ուրիշ անգամ տեղի չունենայ։

Հօհէնլօհ իշխան իւր 75 տարեկան ծերուկ մ'է բնիկ Պաւիէրացի, եւ Գերմանիոյ լաւագոյն դիւանագէտներէն մին ըլլալու համբաւն ունի։ Կըսուի թէ Վատիկանի մէջ դժգոհութիւն պատճառած է Հօհէնլօհ իշխանին վարչապետ ըլլալը, որովհետեւ թէպէտ կաթոլիկ է, բայց Անախալութեան վարդապետութեան հակառակորդ եղած է, ինչպէս էր իւր կար-

մինակ եղբայրն ալ, որ այս պատճառաւ պաշտօնէ զուրկ թողուած է։ Պապին աշխարհական իշխանութեան վերահաստատումն ևս երբեք ընդունած չէ իշխանն, որ նաեւ չընդունիր որ վատիկան խառնուի միւս Եւրոպական Տէրութեանց ներքին գործերուն։

— Անգլիական լրագիրք զարմանօք կը խօսին նախկին նախարարապետին, Մր. Կլատսդընի կենսական ուժին վրայ, որովհետեւ երկիցս կատարուած գործողութիւններէ ետքն ալ իւր աչաց տեսողութիւնն այնքան լաւ է այժմ որ հանդիստ կը կարդայ։ Իւր ժամանակին մեծագոյն մասը կանցունէ իւր սիրած դիրքերուն ընթերցմամբ եւ գրական ու պատմաբանական գրութիւններն հաւաքելով դիրք մը սիւտի ընէ, եւ այն հաւաքածոյին պակաս մասերը կը լրացնէ հիմա։ Երեւելի պատկերհան մը երկու օր Հարտընի դղեակը կեցաւ, յօրինելու համար Մր. Կլատսդընի մէկ պատմական նկարն, յորում նախկին վարչապետն կերեւի՝ Ազատականաց կեդրոնական մասնախմբին պաշտպամէն վերջին ակնարկը ձգելով խորհրդարանին պալատան մէջ։

— Արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցեաց միացման համար Պապին կարգադրած կարտինալաց ժողովին իւր նիստերն սկսաւ Վատիկանի մէջ Հոկտ. 12/24 ին։ Ժողովոյն նպատակը սիւտի ըլլայ բարձրացնել արեւելեան կաթոլիկ պատրիարքութեանց դիրքն որպէս զի ուրիշ ժողովուրդներ եւս յարին անոնց Հռոմայ եկեղեցւոյն հետ միանալով։

— Ի Փարիզ, հանրային առողջապահական խորհուրդը պաշտօնապէս գոհունակութիւն յայտնեց Մ. Բաուդէօռի եւ Տօք. Ռուի՝ կեղծմաշկի դէմ հնարած չիճուկին համար, եւ խնդրեց կառավարութենէն որ՝ միանգամ ընդ միշտ գումար մը յատկացնելէ զատ՝ տարեկան նպաստ մը տայ ալէտք եղած չիճուկին պատրաստութեան համար, որպէս զի ձրիապէս կարենայ տրուիլ աղքատներուն։ Բժշկական Ակադեմիան ևս, որոյ կարծիքը պաշտօնապէս հարցուցած էր նախարարապետ եւ ներքին գործոց նախարար Մ. Շ. Տիւբիւի, ի նպաստ Տօք. Ռուի չիճուկին տեղեկագրեց։ Հետեւապէս Մ. Քազիմիր Բէրիէ Հոկտեմբեր 24 ին հանդիսապէս այցելեց Բաստէօռեան հաստատութիւնն, ուր Մ. Բաստէօռ դիմաւորեց զինք, իր քով ունենալով Մ. Ռու, Շանդմէս, եւ այլ աշխատակիցներ։ Նախագահն ըսաւ թէ «Ֆրանսան եւ բովանդակ մարդկութիւնը պատուղ մեծանուն վարպետին առջեւ՝ ինք յանուն հանրապետութեան կը յանձնէ առ Տօք. Ռու պատուոյ էջ։ դէնքի պատուհանին հրամատարի կարգը, խնդակցելով կեղծմաշկի դէմ չիճադեղի գիւտին առթիւ»։ Տօք. Ռու իւր խորին շնորհակալիքն յայտնելով, ըսաւ թէ «Այս ահռելի ախտը լաւ մը ճանչնալու եւ նուաճելու համար բազում աշխատակիցներու գործակցութիւնն հարկ եղած է, եւ անարդար կըլլայ չյիշել Մ. Լէֆլէրի եւ Մ. Պէհրինկի անուններն, որք այնքան մեծ բաժին ունեցած են այն կարգ մը գիւտերուն մէջ որք չիճադեղին առաջնորդեցին։ Նախագահը պատասխանեց թէ «Ֆրանսա աշխարհի մէջ այնքան բարձր եւ բեղուն գաղափարներ տարածած է եւ մարդկութեան դատին այնքան հզօրապէս ծառայած է որ ո՛չ մէկու մը կը նախանձի։ Ո՛ր ազգին ալ պատկանին, Ֆրանսա կը ճանչէ եւ կը տառաւորէ այլոց արժանիքը։ Կառավարութիւնն կը գնահատէ Տօք. Ռուի ո՛չ միայն գիտութիւնն այլ եւ պարկեշտ բնաւորութիւնը։»

Մ. Բաուդէօռ շնորհակալութիւն յայտնեց առ նախագահն՝ իւր ամենէն սիրելի գործակիցներէն մին վարձատրելուն համար եւ միեւնոյն ատեն դովեստ կարդալուն համար օտար (Գերմանացի) երկու գիտնականներու, որք նմանապէս գործակցած են կեղծմաշկին դարմանը գտնելու։

Նախագահն հաստատութեան այլ եւ այլ յարկերն աչքէ անցուց, եւ մասնաւոր ախտի մը մէջ իրեն ցոյց տուին ձի

մը յորմէ տասն տարուան մէջ 700 քիլօ արիւն առնուած էր՝ փայտացում (դեղա-նոս) կոչուած սոսկալի հիւանդութեան մը դէմ պատուաստ մը յօրինելու համար, որ այժմ կը գործածուի Ֆրանսայի հիւանդանոցներուն մէջ, երբ վէրք մը աղտոտած, գէշ լուացուած, մանաւանդ երբ հող դռնուած ըլլայ վէրքի մը վրայ, զի հողը կրնայ պարունակել դեղաւնոսի միքրոբը։

Նախագահն ապա այցելեց Թրուսօ հիւանդանոցը, կեղծմաչկէ վարակեալ տղայքը տեսնելու։ Անոնց քով երթալու համար, նախագահը, կանոնի հպատակելով, հագաւ անթափանց կտաւէ մեծ պլուզն որպէսզի իրեն հետ միքրոբ դուրս չ'հանէ։ Համաճարակներու յատուկ ոսկեայ չքադրամը տուաւ Տիկին հիւանդապահին անձնուիրութեանն համար, եւ 500 ֆր. յանձնեց որ աղէկի դարձած տղաքներուն համար խաղալիկներ առնուին։

Յանուցուած է թէ սոյն ախտի դարմանին համար Ֆրանսայի ելմուտցոյցի յանձնաժողովն հարիւր հազար ֆրանքի պետական նպաստ մը յատկացուցած է։ Եւ Փարիզի քաղաքային խորհուրդն ալ յիսուն հազար ֆրանք, ինչպէս նախագահն եւս իւր անձնականէն հինգ հազար ֆրանգ պարգեւեց որ արդէն գումարեալ երեք հարիւր հազար ֆրանքի չափ գումարի մը հետ միացուելով ընդամէնը 455,000 եղած է, եւ հիմա կը խորհուի թէ ինչպէս կրնայ ամենէն օգտակար եղանակաւ գործածուիլ սոյն գումար։

— Հանդուցեալ Աղեքսանդր Գ ի մարմինը Նոյեմբեր 8, կէս գիշերէն 4 ժամ առք Սեւաստաբոլի նաւահանգիստը հանուեցաւ, ուստից Բեդրսպուրգ տարուելու համար։ Դագաղին կրնկերանային Նիքոլա կայսրը, Մայր-Կայսրուհին, Կայսրին խօսեցեալը եւն։ Թաղման հանդէսը սիոտի կատարուի Նոյեմբեր 8|20 ին։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաչարժէն ձլատուածներու նպաստատհատոյց Բարձր. Յանձնաժողովին ընդ նախագահութեամբ Վեհ. Սուլթանին մինչեւ Հանդիսիս մամուլը դրուած ատեն ընդունած է 6,716,036 ղրուշ։ Նոյն Յանձնաժողովն 99,040 ղրուշ նպաստ բաշխած է Թաղապետութեան Գ. չրջանակին մէջ դռնուող այն կարօտեալց, որք երկրաչարժէն ձլատուած էին։

— Կայս. Իրատէի մը համաձայն, որ հրամայած է գիտական ամեն միջոցներ ի գործ դնել մայրաքաղաքիս բոլոր բնակչաց առողջութիւնն ու կեանքը պահպանելու համար, անցեալ տարի հնոտախտ երեւան ելած տեղերէն այս անգամ Թաղապետական Ս. Բ Ե. Զ. Թ. եւ Ժ. չրջանակաց մէջ դռնուած 296 տուներ գիտական կերպով ապահովուած եւ մաքրուած են առողջապահական մարմնոց հսկողութեամբ եւ յատուկ պաշտօնէից ձեռամբ։

— Բարձր Մեծ Եպարքոսը՝ Կայս. Իրատէի մը համաձայն հրահանգ ուղղելով ամեն կողմ։ Յանուցած է թէ ելմուտական 1312 տարւոյ մարտէն սկսեալ Թուրքիոյ ամեն կողմը նոր կշիռներն ու չափերը պիտի գործածուին, որովհետեւ ասոնք թէ՛ գործածութեան համար նպաստաւոր են եւ թէ վերանորոգելի առեւտրական սակացոյցերու եւ այլեւայլ կանոնագրութիւն մէջ այդ կշիռներն ու չափերը ստիպանացոյց նշանակուած են։

Հրամանագիրը յարած է միանգամայն թէ արհեստաւորներն ու խանութպանները դիւրութեան համար, կրնան նոր կշիռներն ու չափերը չունենալ տալ ուր որ ուզեն. միայն թէ անոնց ճշդութիւնը ապահովելու համար պէտք է դրոշմել տան՝ Կ. պոլսոյ մէջ քաղաքապետութեան եւ գաւառաց մէջ ալ թաղապետութեանց։

— Պետական խորհրդոյ ներքին ճիւղը որոշած է նահանգներէն պահանջել վիճակագրական տեղեկագրեր որոց մէջ նշանակուած ըլլան թէ, լուրաքանչիւր

նահանգ քանի՞ գաւառ ունի, գաւառն ո՛րչափ գաւառակ, ո՛րչափ գիւղախումբ եւ գիւղ, հեռաւորութիւններն ո՛րչափ են եւ իւրաքանչիւր նահանգի սահմանագլխոյն վրայ գտնուած գիւղերը մերձակայ նահանգին գիւղերուն հետ ո՛ր աստիճան յարաբերութիւն ունին։ Նոյնպէս որոշուած է թէ այս վիճակագրութիւնը մինչեւ ո՛ր աւարտին, որ եւ է խնդիր չ'ժամտուցուի գաւառակի մը պատկանած գիւղն ուրիշ գաւառակի մը իրաւասութեան ենթարկելու համար։ Ըստ այս որոշման հարկ եղածն ի գործ դրուած է։

— Յունիս 28 ի երկրաշարժէն ի վեր կ. Պոլոյ մեծ չափային վերաշինութիւնը համար այլ եւ այլ ծրագրեր կառավարութեան ներկայացուած ըլլալով՝ միայն չափային վրայ մեստաղեայ ծածկոյթով եւ լայն ապակափեղկերով ծածկելու ծրագիրն է՝ որ այժմ կը քննուի քաղաքապետութեան պաշտօնատան մէջ կազմուած յատուկ յանձնաժողովոյն կողմէ։ Յանձնաւորութեան տեսրի ծրագիր մը եւս պատրաստուած ըլլալով՝ կարգը եկած է երաշխաւորութեան խնդրոյն։ Ճարտարագէտներու դնահատումով յիշեալ դրութեամբ վերաշինութիւնը 100,000 ոսկւոյ ծախքի մը կը կարօտի։ Քաղաքապետութիւնն հրաման ստացած է որ նուազագոյն միջոցաւ յանձնուի կատարելի աշխատութիւնն այս կամ այն ձեռնարկուին, ըստ երաշխաւորութեան պատշաճադոյն դատարի մը։

— Գալաթիոյ կամ Գարաքէօյի կամուրջին տեղ քարուկիր կամուրջ մը շինելու համար Ճարտարապետ Սերոպեցոյ մը կողմէ առաջարկութիւն եղած է, որ հաղորդուած տեղեկութեանց նայելով խիստ հոյակապ ու դեղեցիկ աքանչելիք մը պիտի ըլլայ մայրաքաղաքիս չնաշխարհիկ նաւահանգիստին վրայ, եթէ յաջողի չինուիլ առարկելի պարագաներ չունենալով։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԷՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ
ՏԵՏՐ Ա.
ԱՇԱՐ ՆԻՋԱՄՆԱՄԷՍԻ
ՏԱՍԱՆՈՐԴԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ
ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ
Ա. ՊԷՊԵԱՆ

Հրատարակիչ
Գ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Մ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՈՐ
ԲԱՌԱՐԱՆ
ԵՐԵՓԼԵԶՈՒԵԱՆ
ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ
ԵՒ
ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Գ. ԳԱՖԷՃԵԱՆ

Սոյն գործ, որ կը բաղկանայ 1070 ութածալ էջերէ, կը պարունակէ Անգլիերէնի արդի գործածական բոլոր բառերն ու ոճերը հանդերձ արտասանութեամբ։ Բառարանին կցուած է նաեւ Անգլիերէնի մէջ յաճախ գործածուող համառօտագրութեանց եւ յատուկ անուանց ցուցակներ։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց խանութներուն մէջ։ Կեդրոնատեղին է Յակոբեան խան Առաքեան Տպարան։

Գին 50 Դրշ.

Տէր եւ Խմբագիր
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ
Զագմագերլար փողոց Յակոբեան խան։